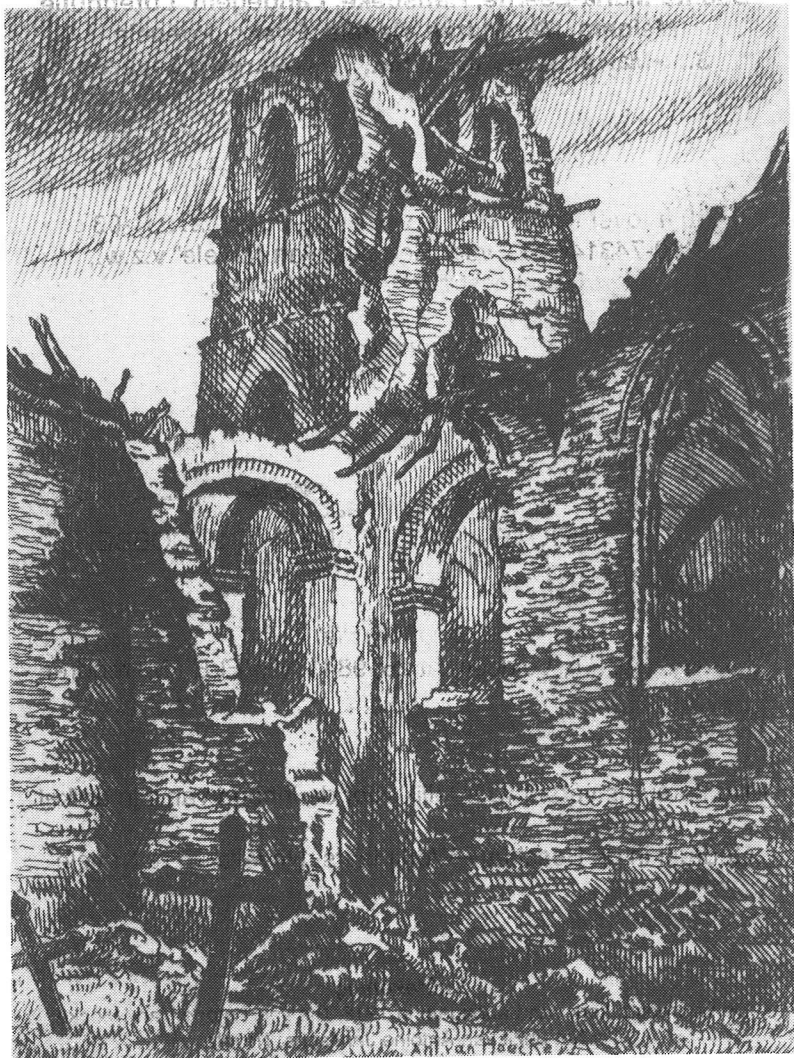

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

juni 1990

jaargang XXI

aflevering 2

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

**Driemaandelijks heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle,
Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele,
Sint-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.**

Lidgeld 1990

450 fr. over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of
290-7431460-20 van „Het Land van Nevele” v.z.w.,
Beentjesstraat 24, 9850 Nevele.

Steunend lid 1990

vanaf 1.000 fr.

Redactieraad

K. DE GROOTE - J. LUYSSAERT - A. STROBBE
J. VAN DE CASTEELE

Eindredactie

J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9841 NEVELE - Merendree

Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Gedrukt in de Beschutte Werkplaats „Nevelland” te Nevele.

Kafttekening

De verwoeste kerk van Landegem in 1918. Ets van Antoon Van Hoecke
in het bezit van Antoine Janssens, Nevele.

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

juni 1990

jaargang XXI

aflevering 2

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9841 Nevele -Merendree

INHOUD

A. JANSSENS, Vijftig jaar geleden: Winterhulp te Nevele	87
A. JANSSENS, Mensen uit ons Heem IV Felix Berijngier	99
A. MARTENS, Oorlogsmonumenten en oorlogsslachtoffers te Hansbeke	112
A. JANSSENS, Sporen van het Daensisme in het Land van Nevele	122
A. MARTENS, Allerhande tellingen te Hansbeke tijdens het Hollands bewind	129
A. JANSSENS, Het echte Slimke Snoeck	140
A. JANSSENS, Zeveren in feest	144
A. JANSSENS, Het eerste vliegtuig boven Nevele en Vosselare	147
P. HUYS, Sprokkelingen uit het kerkarchief van Vosselare	152
K. VAN OOSTERHOUT, Hansbeekse dichtsels: de Hans-beke	158
Verslagen	161

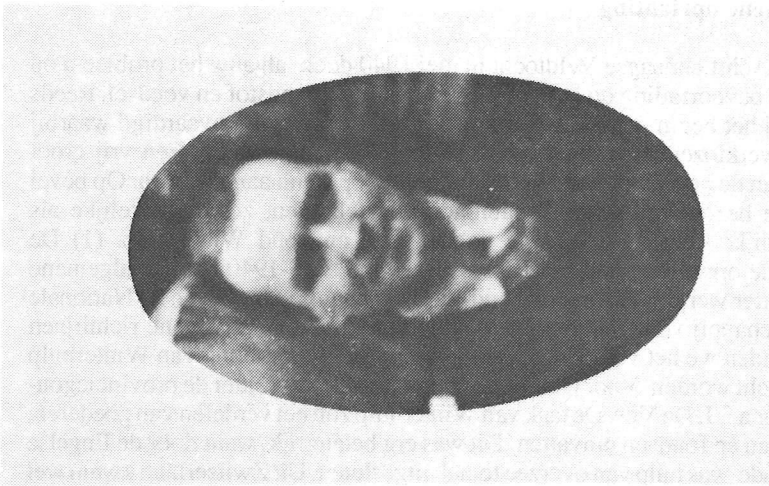
VIJFTIG JAAR GELEDEN: WINTERHULP TE NEVELE

Deze herdenkingsbijdrage is geen aaneenschakeling van oorlogsfeiten, gevechten of beschietingen. Ze handelt over een menslievend doel: Winterhulp. Winterhulp was een zelfstandige organisatie opgericht ter ondersteuning van behoeftige personen, zowel ouderen als jongeren. De Belgische bevoorradingspolitiek was vooral gericht op de steden. Deze kregen voorrang omdat men ervan uitging dat landelijke dorpen zich beter zelf konden voorzien van het allernodigste. Men rekende zoals in 1914-18 op buitenlandse hulp, maar de blokkade van het Europees continent was zo doeltreffend dat er bijna geen voedsel van over de Atlantische Oceaan tot bij onze mensen geraakte. De voedselvoorraad verminderde zienderogen. Het voedseltekort werd nijpend. Het gevolg was dat er een Belgisch Comité opgericht werd om hulpbehoevenden te steunen. Deze organisatie kreeg de naam „Winterhulp”.

Wat er ook van gedacht of gezegd wordt, iets is achteraf zeker: de werking en de personen die zich er voor inzetten, hadden niets gemeens met de bezetter. Het was een werking die uitsluitend het welzijn van de bevolking op het oog had. Winterhulp was spontaan gegroeid uit een onvoorziene noodtoestand. Wie herinnert zich niet de door Winterhulp ingerichte massale toevoer van de Noordzeeharing „levaard” genoemd? Dank zij de bedeling ervan door Winterhulp zijn velen van honger gevrijwaard.

Algemene oprichting

Na de Achttiendaagse Veldtocht in mei 1940 dook al gauw het probleem op van de bevoorrading op het gebied van kleding, brandstof en voedsel. Reeds van bij het begin van de bezetting werd een decreet uitgevaardigd waarbij geen werklozenvergoeding meer mocht worden uitbetaald. Een vrij groot deel van de bevolking was dus onmiddellijk op steun aangewezen. Op bevel van de bezetter werden alle liefdadige instellingen, zowel kerkelijke als burgerlijke verboden. In deze noodsituatie ontstond Winterhulp. (1) De officiële oprichting had plaats te Brussel op 29-10-1940 (2). De algemene voorzitter werd Paul Heyman, oud-minister en gouverneur van de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid. Uit de algemene richtlijnen onthouden we het volgende: per provincie zou een afdeling van Winterhulp opgericht worden. Voor Oost-Vlaanderen was de voorzitter de provinciegouverneur a.i. J. De Vos. De taak van Winterhulp zou het verdelen van goederen, klederen en fondsen omvatten. Dit was erg belangrijk, want door de Engelse blokkade was hulp van overzee totaal uitgesloten. Uit Zwitserland kwam wel

Dr. Jan Wannyn, voorzitter van afdeling Nevele

(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele)

Emiel De Brabander, secretaris van afdeling Nevele

wat kaas, Ovomaltine en geconserveerde melk. Uit Portugal en Spanje ontving men sardienen, vijgen, appelsienen, gedroogde groenten en ingeblikte vis. Hongarije zond spek en ham. Dit alles kwam in de grote steden terecht. Slechts een heel klein gedeelte belandde bij de plaatselijke comités op het platteland.

Daar diende men zich te behelpen met giften van individuele personen, met tombola's, liefdadigheidswerken, verkoop van prentkaarten enz. De goederen, aangeslagen bij smokkelcontroles, werden plaatselijk afgedragen aan Winterhulp. De provinciale comités legden sterk de nadruk op de dagelijkse bedeling van soep tegen een lage prijs (3).

Oprichting van de plaatselijke afdeling

Nadat het Provinciaal Comité samengesteld was, richtte de provinciale voorzitter J. De Vos zich in een brief op 5 november 1940 tot de gemeentelijke overheid van Nevele. Hij deelde erin mee dat hij, Alfons De Rulle trambediende en wonende te Nevele, verzocht had een plaatselijke afdeling „Winterhulp” op te richten. Alfons De Rulle ging niet in op dit verzoek wegens beroepsbezigheden (4). Op 10 november 1940 richtte provinciale voorzitter J. De Vos een soortelijk schrijven aan Dr. J. Wannyn, wonende te Nevele. Dokter J. Wannyn ging in op dit verzoek (5). In een brief gericht aan de gemeentelijke overheid op datum van 27 november 1940, meldde Dr. J. Wannyn dat hij een plaatselijk bestuur zou samenstellen. Enkele dagen later bleek dit al in orde. Het zag er als volgt uit.

Voorzitter: Dr. Jan Wannyn
Ondervoorzitter: Remi Goeteyn
Penningmeester: Maurice Kneuvelds
Secretaris: Astere Claeys
Leden: Camiel Van de Castele
Theofiel Mortier
Emiel De Brabander. (6)

Deze laatste zou na zes maand secretaris en penningmeester worden van Winterhulp Nevele.

Zodra het bestuur gevormd was werd de werking aangevat. Op 3 december 1940 richtten ze een schrijven tot het schoolhoofd met het verzoek regelmatig in de lessen te spreken over Winterhulp en de kinderen opstellen te laten schrijven erover.

Het duurde tot 5 december 1940 (7) vóór de voorgedragen bestuursleden door de gouverneur a.i. J. De Vos aanvaard werden. Het plaatselijk bestuur wilde er echt werk van maken. Dit getuigen de talrijke brieven en de briefwisseling

Werksters in de keuken voor het klaarmaken van soep. - 1941 Van I.n.r.
Margriet De Meyer, Emma De Loof, Madeleine De Loof.
Bemerk aan de deur de plaat „Winterhulp Nevele”.
(Foto Madeleine De Loof)

die gevoerd werd met de gemeentelijke overheid. Deze laatste speelt wel het spel van kat en muis met Winterhulp. Op 9 december 1940 vraagt Winterhulp een lokaal ter beschikking te stellen. De provinciale secretaris vraagt op 16 december 1940 hoever het staat met de lokalen. In een tweede schrijven op 27 december 1940 wordt de toon dreigender. De gemeente dient onmiddellijk een lokaal ter beschikking te stellen. De provinciale secretaris stelt zelf een plaats voor: villa Marie-José in de Langemunt te Nevele (8). Uiteindelijk bericht de gemeentelijke overheid op 14 januari 1941 geen geschikt lokaal te kunnen vinden (9).

In die periode verscheen er een decreet uitgevaardigd door de bezettende overheid dat alle burgemeesters ouder dan 70 jaar moesten aftreden. Dit gebeurde ook te Nevele. De Gouverneur a.i. J. De Vos verzocht Dr. J. Wannyn deze functie tijdelijk te willen aanvaarden, wat hij na enige bedenktijd deed. Vanaf dit moment ging het vlotter met Winterhulp - Nevele werd aangeduid als pilootgemeente. Er volgde een vergadering in het gemeente- huis waaraan alle burgemeesters van het kanton deelnamen: men drong er bij ieder van hen op aan in hun eigen gemeente een comité voor Winterhulp op te richten.

Een tweede vergadering volgde in de herberg bij Henri De Winne. De plaatselijke voorzitter Dr. J. Wannyn had alle landbouwers samengeropen. Hij plaatste hen voor hun verantwoordelijkheid. Hij vroeg per geslacht varken 0,50 kg smout, per gezaaide partij aardappelen 50 kg en even veel kg rogge per partij en maandelijks enkele eieren. Met de Eerwaarde Moeder van het klooster der Zusters van St.-Vincentius a Paulo werd een overeenkomst afgesloten. Daarbij kon de huishoudschool gebruikt worden voor het gaar maken van de soep voor behoeftigen en voor de schooljeugd. Toen echter eind mei 1941 Duitse soldaten ingekwartierd werden te Nevele eisten ze de kookplaats op voor hun keuken en moest Winterhulp het lokaal verlaten.

Achter het gemeentehuis bevond zich een lang gebouw, bestaande uit de kantonale gevangenis, een bergplaats, een wasplaats, twee berggruimten voor de plaatselijke brandweer en een open bergplaats.

De wasplaats werd ingericht als gaarkeuken. Van toen af aan was het secretariaat van Winterhulp gevestigd ten huize van Emiel De Brabander, Blasiusdriesstraat nr. 20 b. (10)

Werking van de plaatselijke afdeling

Trouw aan het vooropgezet doel hielp het plaatselijk comité de noodlijdenden en de jeugd.

Maandelijks zamelden collectanten van huis tot huis geld en giften in om het werk van Winterhulp mogelijk te maken.

Zo werd het water aangebracht waarmee soep klaar gemaakt werd.
Margriet De Meyer, Madeleine De Loof, Emma De Loof.
De man was arbeider bij de Firma Brusselmans die
de beschadigde kerk van Nevele herstelde.
(Foto Madeleine De Loof)

De volgende personen deden de huisbezoeken: Mevrouw J. Wannyn - Jonckx, de dames Elsa Mortier, Rosa en Martha De Winne en Agnes Vander Vennet. De opgehaalde gelden gingen rechtstreeks naar het plaatselijk secretariaat.

Geschonken levensmiddelen zoals smout, aardappelen, meel en de door de controlediensten aangeslagen goederen gingen eveneens naar Winterhulp. Van het meel werd brood gebakken. Dit gebeurde in de bakkerij van het voormalig rustoord Louise-Marie. René Vander Vennet, bakker van het rustoord, bakte daar de broden die door Winterhulp werden verdeeld. Af en toe kreeg men ter plaatse een kleine geldelijke steun vanwege het provinciaal comité. Deze gelden waren afkomstig van de verkoop van de Winterhulp-postzegels. De eerste postzegels met 9 waarden verschenen in december 1940. In mei 1941 werden opnieuw 9 waarden verspreid, in november 1942 10 zegels, in april 1943 2 postzegels met toeslag en in november 1943 verschenen er 8 waarden. In februari 1944 ten slotte gaf men twee postzegels met toeslag uit.

In de keuken van het klooster en in de gaarkeuken van het gemeentehuis werd dagelijks soep klaar gemaakt. Dit gebeurde door de zorgen van de dames Margriet De Meyer en Madeleine en Emma De Loof.

Daar er in de kloosterkeuken onvoldoende water was, haalde men dit op met kuip en emmers in woningen rond het klooster o.a. bij Frans Cleve, René Mortier, Evarist Verstraete, Georges Dobbelare, op de markt bij Omer Dias, Honoré De Geetere en bij René Cleve aan de Poekebeek. Men schafte zich groenten aan bij Mevrouw Claeys-Union in de Tieltstraat, waar heden de Kredietbank gevestigd is. Per dag werd 80 liter soep klaar gemaakt. Dagelijks kwamen 30 à 35 hulpbehoeftigen naar de gaarkeuken soep halen tegen zeer lage prijs. Ook aan de schoolkinderen werd soep bedeed in grote kommen (11).

In de winter 1940-1941 kreeg het plaatselijk comité speciale Winterhulp steunkaarten toegewezen vanwege het provinciaal comité. Deze kaarten werden aan de behoeftigen bezorgd. Ze bleven 5 maand in gebruik. De behoeftigen ontvingen soep tegen 0,25 fr. of 0,50 fr. per liter volgens hun categorie van behoefte. Melk kregen ze tegen 0,25 fr. of 0,50 fr. per rantsoen van een halve liter. Men bedeede kolen voor verwarming aan bejaarden tegen 5 fr. of 10 fr. voor 40 kg per week. Dit hing af van de noodwendigheid en van de staat van behoefte. Dagelijks werd hen een half brood verstrekt (12). Na de verhuizing van het klooster naar het gemeentehuis werd de gaarkeuken daar bediend door de dames Margriet De Meyer en Emma De Loof. Dit bleef zo tot september 1944. Af en toe ontving de schooljeugd een stuk chocolade of enkele appelsienen. Eenmaal per jaar werd een maaltijd ingericht voor behoeftigen. Dit maal bestond uit brood met ham en een kop gerstekoffie, ook

Nevele, postdatum.

M.,

**Met deze wordt U verzocht naar het bureel van
Winterhulp te komen Blasiusdriesstraat 20b, — op het
gemeentehuis. Op dag, den te uur**

Gelieve mede te brengen.

Voor Winterhulp-Nevele
Dr. J. Wannyn
Voorzitter

**Drukwerk van Winterhulp Nevele
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele)**

malt genoemd. In alle geval een ware lekkernij in die benarde tijden.

In 1943 werden bijzondere broodbonnen uitgereikt voor wekelijks 900 gram brood. Dit brood kon men afhalen bij een bakker in Nevele. Dit alles was financieel mogelijk dank zij de van huis tot huis verkoop van prentkaarten. Op de prentkaarten stond de overleden koningin Astrid afgebeeld omringd door behoeftigen. De tekst luidde „Redt ze ter mijne nagedachtenis”. Ook kleine jaarkalenders werden verkocht. Daarop was een kind afgebeeld, zittend aan een tafel met voor hem een groot bord soep.

De gaarkeuken was 4 op 5 meter . In die ruimte bevond zich een waterpomp met spoelbak, een ingemetseld fornuis, een kachel, een lange tafel met verlengstuk en een rek met legplanken voor het plaatsen van de borden en toebehoren . Aan de toegangsdeur hing een berichtenkastje waarin allerlei inlichtingen in verband met het afhalen van soep, kolen en brood was aangebracht. (13)

Iedereen is het ermee eens: de werking van Winterhulp heeft te Nevele heel wat ellende, honger en koude draaglijker gemaakt. Daarom past het dat we, vijftig jaar na de feiten, de werking nog eens belichten.

Nabeschouwing

Het Winterhulpcomité werd te Nevele ontbonden op 12 oktober 1944. De inventaris van het bezit vermeldt als eigendom van het comité: een waterpomp, waarde 265 fr., een tafel, waarde 222 fr., een berichtenkastje, waarde 80 fr., een kachel, waarde 50 fr. en enige legplanken, waarde 50 fr. (14.)

Op 18 oktober 1944 wordt de naam Winterhulp vervangen door het „Plaatselijk werk voor hulpverlening”. Als voorzitter trad Mevrouw Adhémard De Pauw - Lampaert op, als secretaris Frans Van Maldeghem (15).

Dit comité staakte zijn werkzaamheden op 10 mei 1945. Met de oorlog zelf was ook de hulp aan behoeftigen in oorlogstijd geschiedenis geworden (16).

A. JANSSENS

WINTERHULP

GOED VOOR

EEN BROOD VAN 900 GRAM

Opmerking: Dit ticket is alleen geldig wanneer het den leverancier aangeboden wordt met de Steunkaart van Winterhulp en de noodige rantsoenzegels.

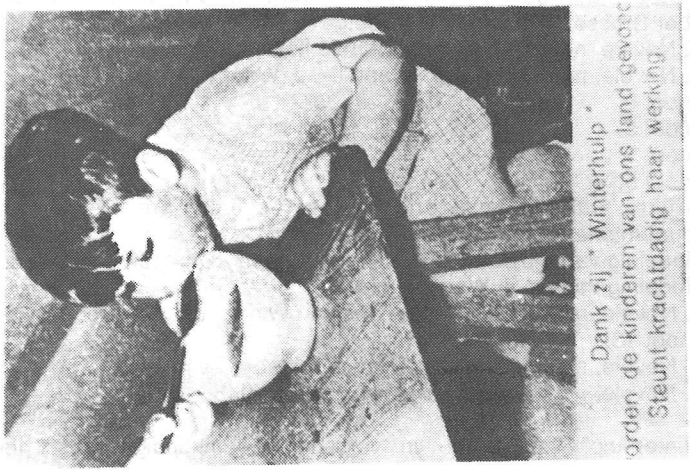
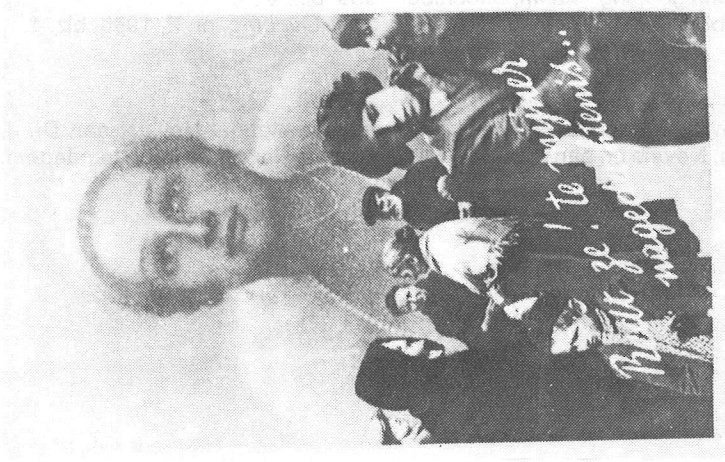
Dit ticket is aan den leverancier wekelijks terugbetaalbaar bij het Plaatselijk Comité van Winterhulp.

Deze bon is niet meer betaalbaar na den 194

Ticketten De Graeve, Gent. Tel. 512.14

B265765

Broodbon van Winterhulp Nevele
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele)

Dank zij " Winterhulp "
orden de kinderen van ons land gevoed
Steunt krachtig haar werking

Prentkaarten verkocht ten bate van Winterhulp Nevele
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele)

Noten

1. Belgisch Staatsblad van 1 november 1940, besluit van 29 oktober 1940.
2. *Belgisch Staatsblad* van 25,26,27 november 1940.
3. Radiotoespraak door Paul Heyman, voorzitter van Winterhulp, voor Zender Brussel (Documentatie Rietgaverstede, Nevele.).
4. G.A. Nevele, nr. 1.842.41, brief aan de heer A. De Rulle.
5. G.A. Nevele, nr. 1.842.41, brief aan Dr. J. Wannyn.
6. Zie noot 5.
7. Zie noot 5.
8. Zie noot 5.
9. Zie noot 5.
10. Gedrukte uitnodigingskaart met adres van het secretariaat (Documentatie Rietgaverstede, Nevele).
11. Mededeling van Mevrouw Madeleine De Neve - De Loof, Landegem.
12. Mededeling van Dr. J. Wannyn, Nevele.
13. G.A. Nevele, nr. 1.842.41, inventaris van Winterhulp, Nevele.
14. Zie noot 13.
15. G.A. Nevele, nr. 1.842.41, brief van 12 oktober 1944.
16. G.A. Nevele, nr. 1.842.41, brief van 10 mei 1945.

Over „Winterhulp” verschenen in volgende heemkundige tijdschriften artikelen:

De Souvereinen Lokeren, jg. 1989, blz. 69.

Heemkundige kring Zulte, jaarboek 1989, blz. 104.

Heemkundige kring Marka, december 1989, blz. 6.

Contactblad van de heemkundige kring *Oost-Oudburg*, nr. 2, 1988, blz. 1.

Dank

Aan mevrouw Bea De Schuyter, gemeentesecretariaat Nevele; aan Dr. J. Wannyn, Nevele en aan mevrouw Madeleine De Neve - De Loof, Landegem.

MENSEN UIT ONS HEEM IV FELIX BERIJNGIER

Deze bijdrage over de Nevelse kerkdecorateur Felix Berijngier kan als een vervolg beschouwd worden van de bijdrage over Theodoor Janssens. Felix was de bijzonderste leerling van Theodoor en zette om zo te zeggen het werk verder na het overlijden van zijn leermeester. Hij had geluk na de eerste wereldoorlog verschillende kerkschilderwerken te restaureren die eens zijn leermeester had ontworpen.

Grootouders en ouders

Bladerend in oude bevolkingsregisters ontdekte ik dat de grootouders van Felix, namelijk Jan Francies Berijngier te Nevele geboren in 1800, wever van beroep en Marie-Anna Danneels geboren te Nevele in 1792, spinster van beroep, woonden op de Oosschekouter nr. 77 te Nevele. Het gezin woonde in een van de drie huizen langs de kouter, een 50-tal meter over Vliegers molen, komende uit Nevele.

In dit gezin werden drie zonen geboren, namelijk Bruno in 1827, Leo in 1828 en Felix in 1830, alle drie wever van beroep.

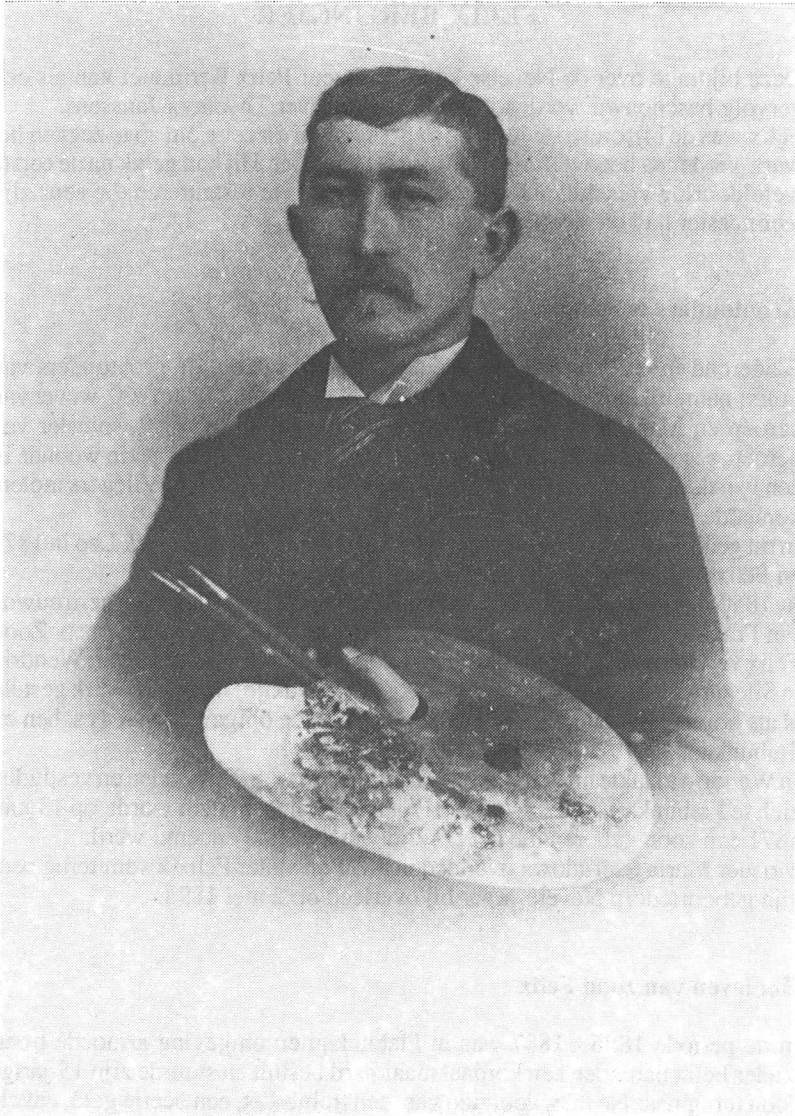
In 1850 overleed moeder Marie-Anna Danneels. Een jaar later hertrouwde Jan Francies met Louise De Paepe uit Deinze, huisvrouw van beroep. Zoon Felix verliet in 1851 het ouderlijk huis en vertrok naar de streek van Wendrin in Silezië (grensgebied Oostenrijk - Tsjechoslovakije) waar hij tewerk gesteld is als houthakker en later als wegebouwer in de omgeving van Teschen en Flabunkau.

In Wendrin maakte hij kennis met Maria Szérudowa. Ze huwden en vestigden zich te Flabunkau. Felix was toen 41 jaar oud. In het gezin wordt op 13 juni 1871 een zoon geboren die net als zijn vader Felix genoemd werd.

Moeder Maria Szérudowa overleed in 1891 en vader Felix kwam terug naar zijn geboortedorp Nevele, waar hij overleed op 2 mei 1898.

Het leven van zoon Felix

In de periode 1886 - 1887 was in Flabunkau en omgeving armoede troef. Vader Felix nam toen een kordaat maar hard besluit en stuurde zijn 15-jarige zoon terug naar Nevele, voorzien van een trenbiljet, een beetje geld, enkele adressen van kennissen te Nevele en veel moed. Hij werd op de trein gezet en kwam te Gent aan. Met zijn briefje in de hand vroeg hij de weg naar Nevele.

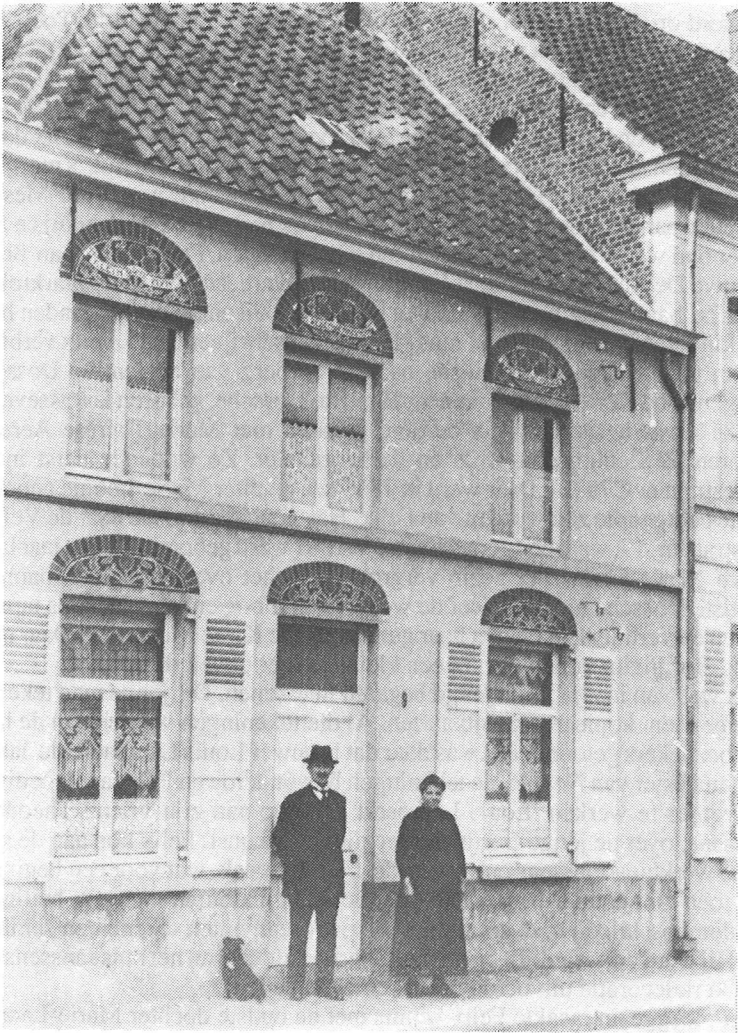
Felix Berijngier in 1902.
(Documentatie Rietgaverstede, Nevele.)

Hij werd op de trein gezet richting Deinze en stapte uit te Deurle. Toen was het reeds avond, en niet meer mogelijk nog te voet naar Nevele te gaan. In de herberg aan het station zag hij licht en besloot daar te overnachten. In de gelagzaal zaten enkele mannen een glas te drinken. Ze hadden de hele dag kolen gelost op het station en waren zwart van het stof. De jonge Felix dacht dat alle mensen hier zwart waren. Hij bleef er overnachten en trok 's morgens te voet naar Nevele. Het adres van de eerste verwante was Vital Mesure wonende aan de brug te Nevele. Deze kon Felix niet opnemen daar hij en zijn zuster oud waren en bijna niets bezaten of verdienden. Felix klopte aan bij de weduwe De Ketelaere geboren Helena Van Hoverbeke, wonende Marktplein nr. 2. Ze baatte daar herberg „In den bonten os” uit en bij haar woonden haar drie kinderen Alfons, Ivo en Frans - Emile. We schrijven 1886. Felix verbleef er een paar weken en verhuisde naar de herberg van de familie Dossche gelegen in de Korte Munt. Joannes - Baptiste Dossche, geboren te Bassevelde in 1811 was herbergier van beroep, gehuwd met Marie-Thérèse Aerens, geboren te Sleidinge in 1828 en herbergierster. Ze woonden eerst in de Kattestraat nr C79 (1). Daar werd in 1860 een dochter Marie-Leonie geboren die de echtgenote zou worden van Felix. Het gezin verhuisde naar de Veldekenstraat nr. 17, waar een zoon Honoré in 1861 werd geboren. Negen jaar later kwam Marie-Elodie het gezin vergroten. Na het overlijden van Joannes-Baptiste Dossche in 1871 bleef de weduwe daar nog enkele jaren als tapster wonen en verhuisde toen met haar gezin naar de Korte Munt nr. 9. Daar nam Felix Berijngier zijn intrek, in een kleine kamer boven de herberg.

Felix was van in zijn prille jeugd begaafd in tekenen. De jonge man tekende bloemen en kopieerde prentkaarten. Al die tekeningen werden aan de herbergbezoekers getoond. Het was daar dat brouwer Louis Lampaert, de latere burgemeester van Nevele, de tekeningen bewonderde en Felix aanmoedigde om verder te werken. Louis Lampaert vertelde aan zijn vriend Theodoor Janssens, over de jonge Berijngier en zijn tekenkunst. Felix kon aan de slag in het werkhuis Janssens en verdiende 1 fr. per week, wat voor een beginnening toen niet niets was. Bij Theodoor leerde hij kleuren mengen, heiligenbeelden beschilderen, decoratie uitvoeren, ornamenten tekenen en schilderen. Hij werd ook ingelijfd bij de ploeg kerkschilders van het huis Janssens die toen kerkdecoratie uitvoerde in kerken en kapellen.

In dit pleeggezin maakte Felix kennis met de oudste dochter Marie-Leonie, in de volksmond Leonie genoemd. Ze was negen jaren ouder dan Felix. Bij hun huwelijk bleven ze nog enkele jaren bij moeder wonen. Felix bewonderde zijn schoonmoeder Marie-Thérèse Aerens, en maakte voor haar een schilderij

(1) Nu staat dit huis naast de Oostbroek.

De woning van F. Berijngier in de Kernemelkstraat, nu bewoond door B. Van Wonterghem - Buysse.

Bemerk de kunstig geschilderde versieringen op de voorgevel en „blinde” venster in het midden boven.

Voor het huis Felix met echtgenote Leonie Dossche en hun trouw hondje. (Documentatie Anna Haenssens, Gent.)

olie op doek. Felix nam nu zelf schilderwerken aan o.m. in Loftus (Engeland). Na het overlijden van zijn patroon - leermeester Theodoor Janssens in 1899 kochten Felix en Leonie een huis in de Kernemelkstraat (nu de A.C. Van der Cruyssenstraat), nu bewoond door Baziel Van Wonterghem-Buysse. Als decorateur beschilderde hij zijn voorgevel met ornamenten. Boven de bovenramen plamuurde hij het gedeelte tussen het raam en de korffoorboog, en bracht er drie spreuken aan in sierlijke letters en krullen; „Klein doch mijn”; „Na regen - zonneschijn” en „Oost-West, thuis best”. Een dichtgemetseld raam, hier blind venster genoemd, werd zo beschilderd dat het op een echt raam geleek, het glas had een glaskleur en de geschilderde gordijnen geleken op kantwerk. In de benedenkamer richtte hij een uitstalruimte in waar hij zijn waren aan de man bracht. Felix maakte ook heiligenbeelden, hij decoreerde en beschilderde deze, schilderde ook doeken voor kruiswegen.

Achter zijn huis had hij in een stalling zijn atelier ingericht. Dit gebouw werd echter in puin geschoten tijdens de gevechten te Nevele in 1918.

Felix werkte in zijn atelier, schilderde in kerken en kapellen, tot zelfs in Engeland in Nederland.

Er is o.m. een aanbeveling bewaard van pastoor A. Grijspeert van de Sint-Josephkerk van Loftus (Engeland). Op 10 maart 1889 beval hij Felix aan bij een collega. Hij schreef dat Felix Berijngier de twee kerken van Loftus had geschilderd. Hij was een bijzonder vlugge werkmans; zijn werk was van het beste en ook de gebruikte grondstoffen; zijn prijs was redelijk.

Na het overlijden van Theodoor Janssens, die bestuurder was van de Nevelse tekenschool, werd Felix Berijngier aangezocht die taak op zich te nemen. Hij was er reeds leraar in ornament en lijntekenen. Hij werd bestuurder benoemd op 2 mei 1909 en bleef dit tot aan zijn overlijden. In 1924 werd Felix gehuldigd als 25 jaar lesgever, 15 jaar bestuurder en men vierde ook het 50-jarig bestaan van de tekenschool. Van de leerlingen ontving hij zijn borstbeeld dat nog altijd bestaat. Felix had verschillende leerlingen onder wie de gebroeders De Vos en Leon Dossche, de zoon van zijn schoonbroer Honoré.

Van Felix zijn enkele dorpszichten bewaard, twee olie op hout en een olie op doek.

Felix overleed te Nevele op 16 oktober 1926, zijn echtgenote Leonie Dossche overleed te Nevele op 19 januari 1947.

In mijn jeugd jaren heb ik van Leonie verschillende penseeltjes gekregen afkomstig van haar man. Uit de geboortestreek van Felix zijn verschillende prentkaarten bewaard, van Tesschen, Posdrowienie, Wendrin. Hij ontving die kaarten waarschijnlijk van familieleden langs moeders zijde. Het adres luidde „Felix Berengér, Bildermaler in Nevele Belgien”.

Wegens zijn afkomst droeg Felix de bijnaam „Feel den Duits”. Vermelden we nog dat Felix Berijngier een paviljoen schilderde op de wereldtentoonstel-

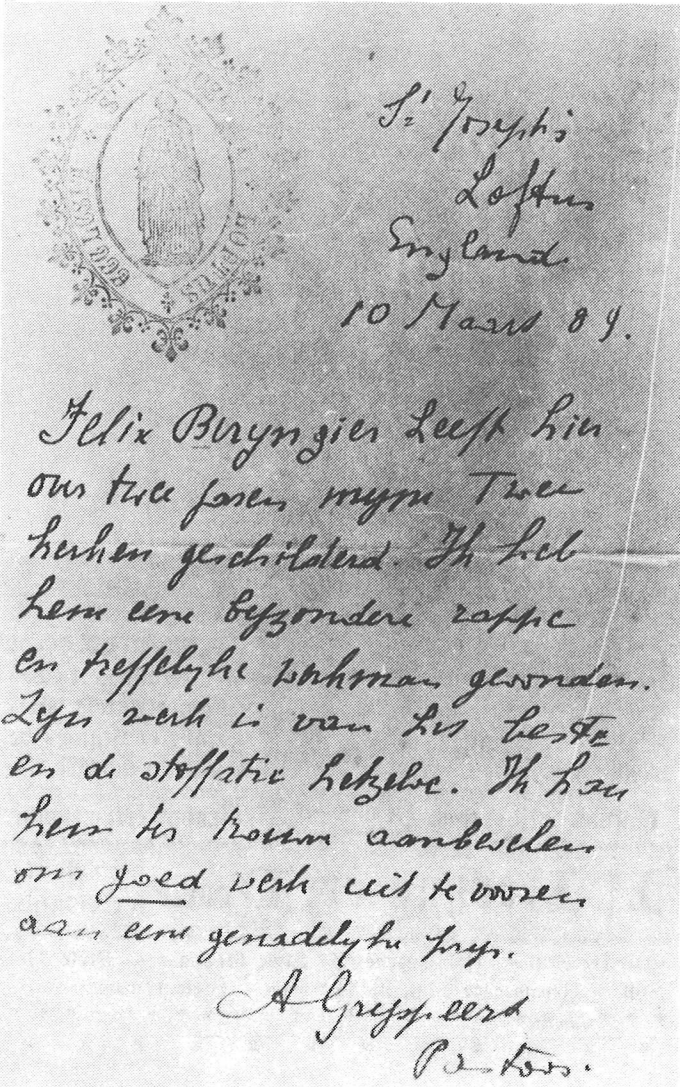
In het atelier van F. Berijngier gelegen in de Kernemelkstraat, achter zijn woning. De decorateur aan het werk.
 Links Leon Dossche, als leerling - schilder.
 (Documentatie Anna Haenssens, Gent.)

De kerk van Nevele wordt geschilderd. Links Leon Dossche en Felix Berijngier, al de anderen zijn houtbewerkers, steenhouders en stukadoors die herstellingen uitvoerden voor de firma Van Speybroeck uit Gent.
 (Foto G. Van Laere, Nevele.)

De mooie gotische reclamekaart van F. Berjngier.
 (Documentatie Anna Haenssens, Gent)

Een brief met lofbetuing voor F. Berjngier door pastoor A. Grijspeert van de Sint-Josephkerk te Loftus in Engeland. (Documentatie Anna Haenssens, Gent.)

ling van Gent in 1913; zijn toegangskaart tot het complex had het nummer 9882. Hij bezocht dikwijls die tentoonstelling en had zelfs een abonnement voor de hele duur van die tentoonstelling, dat toen 10 fr. kostte. Hij was te Nevele een geacht man. In 1906 bezat hij één stem voor senaats- en gemeenteverkiezingen en in 1912 waren dat er reeds drie.

Zijn werk

Felix Berijngier schilderde en decoreerde vooral kerken, kapellen en heiligenbeelden. We weten ook dat hij graag tekende en er aanleg voor had. Eens in de leer bij Theodoor Janssens ging de aandacht naar het natekenen en schilderen van prentkaarten van Nevele. Hij penseelde ook in olieverf de Nevelse ophaalbrug en het kanaal in 1893; in 1896 stond hij in de dreef die naar het kasteel leidt, genoemd „De Motte”. Het werk olie op doek getuigt van een grote opmerkingszin, terwijl de kleurencombinaties en -effecten verbluffend zijn.

Hij heeft grote bewondering voor zijn vader en zijn schoonmoeder. Van beiden maakt hij een groot schilderij olie op doek. Hun houding, hun gelaatsuitdrukking zijn zo weergegeven dat het lijkt alsof de personen echt leven. Ondertussen toog hij met zijn beide helpers Emiel De Vos en Leon Dossche aan het werk in verschillende kerken. De kerk van Nevele, grotendeels herbouwd na de vernieling van 1918, werd door Felix Berijngier in 1923 geschilderd en gedecoreerd met bloemen en guirlandes. Jammer genoeg werd de kerk in 1940 vernield. Ook in Engeland en vooral in het plaatsje Loftus bij Londen schilderde hij twee kerken in 1889. Hij kreeg van de heer pastoor een mooie aanbevelingsbrief mee.

Het koor in de kerk van Poesele geschilderd door zijn leermeester Theodoor Janssens, had schade opgelopen in 1918. Felix werd aangesteld om het beschadigde gedeelte juist achter het altaar, voorstellende het laatste avondmaal, te herschilderen; de andere tafereelen uit het leven van de patroonheilige Laurentius werden gerestaureerd. De kerken van Landegem en Vosselare werden vóór 1926 door hem geschilderd en van motieven voorzien. Jammer genoeg is ook dit werk vernield, toen de twee kerken in een puin hoop werden herschapen in mei 1940.

In 1926 waren hij en zijn gezellen druk in de weer om de paterskerk van Roeselare te decoreren. De zuilen, bogen en het koor werden door hem versierd met guirlandes, banden, biezen en siermotieven. Ook werkte hij in de hoofdkerk van Sluis (Nederland). Deze kerk werd vernield in 1944.

Verschillende kapellen uit de streek zijn door hem beschilderd. Tussen 1920 en 1924 werkte hij in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek te

Poesele-kerk. Het schilderij „Het laatste avondmaal”, in het koor van de kerk werd herschilderd door Felix Berijngier, na de vernieling van 1918. (Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Nevele; in de kapel van het hospitaal Louise-Marie te Nevele, nu het rustoord Ter Lenen, en in de kapel van de Zusters Franciscanessen van Crombeen te Hansbeke restaureerde hij de schilderwerken.

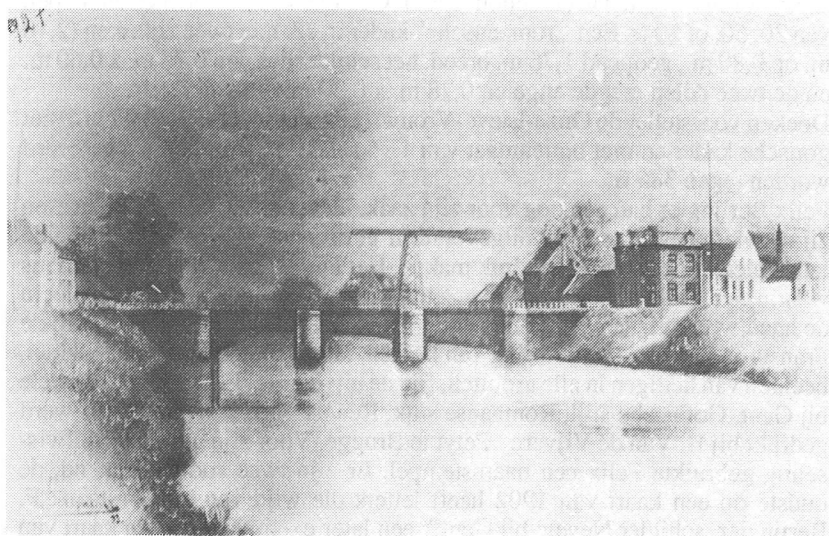
In zijn atelier, achter zijn woning in de Kernemelkstraat, goot hij heiligenbeelden in gips. Beelden van de H. Anna (nu in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw Ten Rietgaver), de H. Amandus, de Goede Herder, de H. Franciscus, de H. Appolonia, engelenbeelden en de beeldengroep Jezus met O.L. Vrouw en St.-Jozef waren zijn favoriete uitbeeldingen. Die beelden werden kunstig geschilderd in vele variaties van kleuren, lijnen, versierd met bloemen en banderollen.

Op doek werden episoden van de kruisweg geschilderd. Dikwijls werd Onze-Lieve-Vrouw van-altijd-durende Bijstand op doek gebracht. Doeken met het gelaat van Christus, al dan niet met de doornenkroon, Jezus bij het laatste avondmaal, sieren vele kerken en kapellen. Deze schilderijen werden in zijn atelier of verkoopsruimte tentoongesteld. Voor alle doeken leverde hij op aanvraag de nodige kaders. Enkele prijzen zijn gekend dankzij een reclamekaart, b.v. kaders van 0,50 x 0,98 m. buiten maat voor een doek van Onze-Lieve-Vrouw kostten in eikenhout 150 fr. Gewone kaders kon men aankopen van 30, 50, of 80 fr. Een „romaansche” kader in eik met twee zijluiken (2,10 m. op 0,80 m., geopend 1,76 m. breed. het schilderij is dan 0,78 m. x 0,60 m. en de twee delen met de engelen 0,78 m. x 0,30 m.) kostte 575 fr.

Doeken voorstellende Onze-Lieve-Vrouw (groot model 0,57 x 0,47 m.) met gotische kader en met buitenmaat van 1,95 m. op 0,95 m. konden geleverd worden tegen 385 fr.

Felix Berijngier had een oog voor zijn zaak. Zijn naam- of reclamekaarten zijn echte meesterwerkjes, uitgevoerd in gotisch schrift, gedrukt in beide landstalen, moesten diepe indruk maken. Het middengedeelte bevat een nis waarin een schilderende monnik gezeten is voor de schildersezel. Het palet in de hand werkt hij aan een schilderij, links de Vlaamse tekst, rechts ervan de Franse. Men leest: „Schildering van kerken, kapellen, autaren, voetstukken, beelden van heiligen in alle grootten, fijnste uitvoering. F. Berijngier, Nevele bij Gent. Gothische stijl, Romaanse stuk, Renaissance stijl”. De kaart werd gedrukt bij H. Van de Vijvere - Petyt te Brugge. Voor zijn gewone briefwisseling gebruikte Felix een naamstempel. Er zijn twee soorten gekend, de oudste op een kaart van 1902 heeft letters die wijd van elkaar staan „F. Berijngier, schilder Nevele bij Gent”; een later exemplaar op een kaart van 1920 heeft kleinere letters dicht bij elkaar „F. Berijngier, schilder Nevele, bij Gent”.

Felix had wel een voorliefde voor de gotische stijl. Ruim 90 % van zijn werken steken in gotische kaders. Toen zijn vader overleed in 1898 stond op het bidprentje een gotische afbeelding naar de lith. St.-Augustin Brugge, gedrukt

Schilderij op doek door F. Berjngier, voorstellende de ophaalbrug van Nevele in 1893. Rechts de herberg „In den Appel” bij Dobbels, daarvoor de herberg „In Sint-Sebastiaan” bij Voet; tussen de brug door de Rijkswacht; links het huis van Vital Mesure.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

drukt verspreid te Nevele door Th. Janssens zijn leermeester.

Toen Felix zelf overleed in 1926 drukte de drukkerij Tyberghein - Ernelsteen van Nevele een prentje waarop in een gotische omlijsting de geselkolom met de geselhuizen afgebeeld zijn, vrienden en kennissen kregen een prentje met de foto van Felix geplaatst in een ovale medaillon. Toen zijn echtgenote overleed in 1947 was het een prentje met langs de voorkant een gekruisigde Christus met aan het kruis onderaan een wenende vrouw, gedrukt door „Drukkerij Lootens Nevele”.

Zijn twee verdienstelijkste leerlingen gingen als schilder door het leven. Leon Dossche, zoon van schoonbroer Honoré werd huisschilder, werkte te Vosselare en maakte in zijn vrije tijd vele schilderijen op doek. Emiel De Vos werd een verdienstelijk Nevels schilder, die later zijn zaak voortzette met zijn twee zonen André en Jozef. Het is een speling van het lot dat Emiel en zonen na 1945 de kerk van Nevele schilderden, na de herstelling van de schade aangericht in 1940. Eens had Emiel Felix geholpen diezelfde kerk te schilderen na 1923.

A. JANSSENS, Nevele

Bronnen

R.A. Gent, bevolkingsregisters Nevele 1809 en 1833.

G.A. Nevele, bevolkingsregisters Nevele 1846, 1856, 1866 en 1880.

Documentatie Rietgaverstede Nevele, kiezerslijsten van 1901 en 1924.

Prenten en kaarten uit de verzameling van Anna Haenssens en Rietgaverstede te Nevele.

Gesprek met Leonie Dossche, wed. Felix Berijngier, in 1944.

Gesprek met Anna Haenssens, wed. Leon Dossche, in 1987, 1988 en 1989

Dank aan de heer R. Claeys (Eeklo) voor de verstrekte inlichtingen.

ORLOGSMONUMENTEN EN ORLOGSSLACHTOFFERS TE HANSBEKE

Oorlogsmonument 1914-1918

Aan de oostgevel van de kerk, onder het kerkraam links van de hoofdingang, bevindt zich de gedenksteen aan de gesneuvelde soldaten en burgerlijke slachtoffers van de eerste wereldoorlog, als een blijvende hulde en erkentelijkheid van de Hansbeekse bevolking.

Dit oorlogsmonument (210 cm x 210 cm) werd ontworpen door Valentin Vaernewijck, bouwmeester te Gent, die ook de ontwerpplannen van de in 1922 herbouwde neo-classicistische kerktoren gemaakt heeft. Het werd uitgevoerd door de Gentse beeldhouwer Oscar Sinia.

Het gedenkteken is een verheven beeldwerk in brons, omkaderd met gehouwen hardsteen. De hardstenen omlijsting bestaat uit een basisbalk met de Belgische leeuw, twee met rozentuilen versierde stijlen en een geprofileerde kroonlijst met rouwkrans en verkort kruis. Het bronzen beeldwerk in basrelief stelt twee engelen voor, de ene aan linker- de andere aan rechterzijde, die met gestrekte arm een ovaalvormige naamplaat houden, waarop de volgende tekst in gedreven kapitaalletters voorkomt (1):

1914 - 1918
HANSBEKE
AAN HARE
GESNEUVELDE STRIJDERS
VAN DE VORDE RENE 13-8-14
D'HOORE CAMIEL 10-11-14
ROETS HONORE 7-2-16
VAN DE VORDE CYRIEL 13-7-16
CALLEWIJN JULES 21-3-16
GUSSE HENRI 9-5-18
MARTENS PETRUS 9-5-18
EN AAN HARE
ELF GEDODE
BURGERS

Het oorlogsmonument werd gewijd en plechtig onthuld op Paasmaandag 24 april 1924 (2). De herdenkingsdag werd ingeleid door een solemne rouwdienst in de parochiekerk om tien uur. E.H. Bert, hoofdalmoezenier van het garnizoen van Gent, sprak de kanselrede uit. De onthulling vond plaats in de

namiddag om 15.30 u. met toespraken door majoor Noterman, vertegenwoordiger van de Minister van Landsverdediging, door luitenant Leon Van Driesche namens de Hansbeekse oudstrijders, en door graaf Antoine de Bousies, burgemeester, namens de gemeente. Tijdens de naamafroeping van de oorlogsslachtoffers werden bloemen aan het monument neergelegd.

Zeven Hansbeekse soldaten sneuvelden voor het vaderland:

Jules Callewijn, zoon van August en Emilie Verplaetse, geboren te Landegem op 08.06.1896, ongehuwd, landman, wonende te Hansbeke, soldaat bij het 1e regiment grenadiers, gesneuveld te Boezinge (West-Vlaanderen) op 21.03.1917, 21 jaar oud (Overlijdensregister Hansbeke 1924, akte 18).

Camiel D'Hoore, zoon van Amand en Leona Van Hullebus geboren te Hansbeke op 02.04.1889, ongehuwd, landbouwer te Hansbeke, soldaat bij het 1e linieregiment, gesneuveld te Diksmuide (West-Vlaanderen) op 10.11.1914, 25 jaar oud (O.H. 1924, akte 16).

Henri Gussé, zoon van Bruno en Eugenia Van den Berghe, geboren te Aalter op 21.09.1890, ongehuwd, landwerker, wonende te Hansbeke, 1e wachtmeeester bij het 13e regiment geschut, gesneuveld te Sint-Rijkers (West-Vlaanderen) op 05.06.1918, 27 jaar oud (O.H. 1925, akte 4).

Petrus-Octaaf Martens, zoon van Charles en Maria Coleta Van Hoecke, geboren te Bellem op 19.09.1893, ongehuwd, landbouwer te Hansbeke, soldaat bij het 24e linieregiment, gesneuveld te Merkem (West-Vlaanderen) op 28.09.1918, 25 jaar oud (C.H. 1984, akte 17).

Honoré Roets, zoon van Petrus en Marie Mathilde De Sutter, geboren te Hansbeke op 19.09.1893, soldaat bij het 1e regiment carabinieri, overleden te Fécamp (Normandië, Frankrijk) op 07.02.1916, 22 jaar oud.

Cyriel Van de Voorde, zoon van Charles Louis en Marie Pauline Van Maldegem, geboren te Hansbeke op 11.02.1894, ongehuwd, landwerker te Hansbeke, soldaat bij het 3e linieregiment, gesneuveld te Adinkerke (West-Vlaanderen) op 13.08.1916, 22 jaar oud (O.H. 1925, akte 15).

René Van de Voorde, zoon van August en Marie Clemence Monnaers, geboren te Hansbeke op 24.11.1889, ongehuwd, landwerker te Hansbeke, soldaat bij het 4e linieregiment, gesneuveld te Halen (Limburg) op 13.08.1914, 24 jaar oud (O.H. 1922, bijvoegsel, akte 2).

Parochiale Sint-Pieters en Pauluskerk te Hansbeke, oostgevel met de oorlogsmonumenten 1914-18 en 1940-45.
(Foto heemkundige kring „Het Land van Nevele”)

De elf burgerlijke slachtoffers stierven in de laatste oorlogsdagen, oktober 1918. Hun namen worden op de gedenkplaat niet vermeld. Verscheidene onder hen waren, tijdens de beschieting van Hansbeke door de Duitse artillerie vanaf de oostzijde van de Schipdonkvaart, thuis gebleven om hun goed en bezittingen te bewaken, doch hebben zulks met hun leven betaald.

L. Van Driessche (3) geeft een lijst van de elf burgers, oorlogsslachtoffers: „Eduard Cornelis, de huisvrouw en dochter (?) van Henri De Groote, de zoon van Petrus D'Hoore, Jan De Mulder (?), Evarist De Sutter, de dochter van August De Schepper, Marie Van Driessche (?), Bruno Vermeire, August Verhegge (?) en August Lootens”. Deze opsomming lijkt nochtans, bij nader onderzoek, deels onjuist (4).

Randschriften van de ambtenaar van de burgerlijke stand in het overlijdensregister van Hansbeke bevestigen daarentegen de vonnissen van de Rechtbank van Eerste Aanleg van Gent, die de hieronder vernoemde personen als „gestorven voor België” erkend (5).

Henri Baele, zoon van Charles en Clemence Mynsberghe, geboren te Hansbeke, ongehuwd, landman wonende te Hansbeke, overleden te Aalter Oostmolen op 31.10.1918, 25 jaar oud (O. H. 1918, akte 82).

Achiel Braet, zoon van Ivo en Virginie Van Volsem, geboren te Aalter op 01.11.1870, echtgenoot van Emilie Vande Veere, wonende te Hansbeke, overleden in het „P.C.A. de Kraenepoel” op 31.10.1918 ingevolge meerdere wonden van granaatscherven, 48 jaar oud (O.H. 1919, akte 40).

Eduard Cornelis, zoon van Donatiaan en Francisca Van Haesebroeck, geboren te Sint-Martens-Lerne, landbouwer te Hansbeke, echtgenoot van Coleta Van de Walle, gestorven te Brugge Mariastraat op 01.11.1918, 62 jaar oud (O.H. 1918, akte 109).

August Demey, zoon van Bernard en Marie Anna Daens, geboren te Oedelem op 07.10.1847, landbouwer te Hansbeke, echtgenoot van Clemence Sabbe, overleden te Hansbeke, wijk Hamme op 28.11.1918, 71 jaar oud (O.H. 1918, akte 70).

Martha De Schepper, dochter van August en Marie Cordula Van Maldeghem, geboren te Hansbeke op 18.11.1904, overleden te Hansbeke, wijk Ro op 23.10.1918, 13 jaar oud (O.H. 1918, akte 57).

Ervarist De Sutter, zoon van Charles Louis en Felecitia Cocquyt, geboren te Zomergem op 18.05.1865, koopman, wonende te Hansbeke, weduwnaar van Ludovica Van den Broucke, echtgenoot van Eugenia Van de Walle, gestorven te Hansbeke, wijk Hamme, op 21.10.1918, 53 jaar oud (O.H. 1918, akte 51).

Maria Clara De Witte, dochter van Charles Louis en Rosalie Sutterman, geboren te Hansbeke op 06.11.1897, ongehuwd, landwerkster, overleden te Hansbeke, wijk Reibroek, op 21.10.1918, 20 jaar oud (O.H. 1918, akte 53).

Maurits D'Hoore, zoon van Petrus en Eugenie De Baets, geboren te Hansbeke op 26.11.1906, overleden te Hansbeke Voordestraat op 25.10.1918, 11 jaar oud (O.H. 1918, akte 56).

August Lootens, zoon van Karel Francies en Eugenia Smessaert, geboren te Aalter op 25.02.1853, landman te Hansbeke, echtgenoot van Louisa Van de Walle, gestorven te Hansbeke, wijk Reibroek, op 23.10.1918, 65 jaar oud (O.H. 1918, akte 55).

Maria Leonia Union, dochter van Bernard en Virginie De Decker, geboren te Aalter, zonder beroep, weduwe van Remi Goorman, echtgenote van Henri De Grootte, wonende te Hansbeke, overleden te Bellem Marquette op 22.10.1918 in de woning van Kamiel Vergotte, 49 jaar oud (O.H. 1918, akte 117).

Bruno Vermeire, zoon van Jan Francies en Angelina Langerlaert, geboren te Landegem op 05.12.1846, landbouwer te Hansbeke, weduwnaar van Philomena Coopman, overleden te Hansbeke, wijk Hamme, op 22.10.1918, 73 jaar oud (O.H. 1918, akte 59) (6).

Gedenkstenen in de Warandestraat

Tijdens de beschieting van Hansbeke, einde oktober 1918, bij de aftocht van de Duitse troepen, lag ook de Veldstraat (nu Warandestraat) binnen de actieradius van de vijandelijke artillerie.

Langs deze straat werden twee gedenkstenen opgericht ter nagedachtenis en als eerbetoon aan twee onderluitenanten van het Belgisch leger, die er voor het vaderland stierven.

Een driedelige arduinen gedenksteen (h=175 cm, b= 75 cm, d=28 cm), versierd met kruis en bloemfestoenen, bevindt zich aan de noordzijde van de straat ter hoogte van de hofstede nr. 22 van Wilfried Maenhout. In de titelplaat (75 cm x 75 cm) is de volgende tekst gebeteiteld:

SANGUIS MARTYRUM SEMEN
ICI TOMBA POUR LA PATRIE
LE 22 OCTOBRE 1918
JEAN HENRY
S. LIEUTENANT AU 18 REGIM. DE LIGNE
R.I.P.

Volgens inscripties op een kantvlak werd het monument ontworpen door J.N. Cloquet (delt) en gebeeldhouwd door C. Dendooven (sculp.).

Eveneens langs de noordkant van de Warandestraat tegenover het kapelhuis nr. 31 staat een trapeziumvormige gedenksteen (h=100 cm, b= 50 cm, d=10 cm), met kruis, Belgische vlag en de volgende tekst:

HENRI FIRKET
SOUS-LIEUTENANT
10e GENIE A.B.
NE A LIEGE
LE 15 OCTOBRE 1886
MORT ICI
POUR LA PATRIE
LE 23 OCTOBRE 1918

Ook soldaten, waarvoor geen huldestenen werden opgericht, sneuvelden te Hansbeke. In het overlijdensregister van Hansbeke werden de overlijdensakten van de volgende te Hansbeke gevallen strijders geregistreerd:

Emile Castiau, zoon van Leopold en Marie Josepha Dewanden, geboren te Lodelinsart (Henegouwen) op 02.12.1886, wonende te Lodelinsart, echtgenoot van Marie Antoinette Vergez, soldaat bij het 12e linieregiment, overleden te Hansbeke op 07.11.1918 tengevolge van kwetsuren opgelopen te velde, 22 jaar oud (O.H. 1922, bijvoegsel, akte 1)

Gedenksteen aan O-Lt Jean Henry, in de Warandestraat te Hansbeke.
(Foto heemkundige kring „Het Land van Nevele”)

André della Faille de Leverghem, zoon van Jan en Edmée Martineau Deschesnez, geboren te Brasschaat op 03.08.1887, echtgenoot van Marguerite de Ranst de Berchem de St.-Brisson, wonende te Brasschaat, officier bij het Belgisch leger, gesneuveld te Hansbeke, wijk Zande, op 23.10.1918, 31 jaar oud (O.H. 1920, akte 15).

François Meeus, zoon van Henri en Marie Rosa Wouters, geboren te Olen (Limburg) op 06.04.1894, camionneur te Herentals, echtgenoot van Marie Amelie Druon, soldaat bij het 8e linieregiment, gesneuveld te Hansbeke op 18.10.1918, 24 jaar oud (O.H. 1921, bijvoegsel, akte 1).

Maurits Van de Weghe, zoon van Carel en Hortensia Van Herwege, geboren te Gent op 24.10.1894, behanger wonende te Gent, korporaal bij het 19e linieregiment, gesneuveld op 28.10.1918 te Hansbeke, wijk Hamme, 24 jaar oud (O.H. 1919 akte 15, 1930 akte 15).

Emile Van Hulle, zoon van Alfons en Marie Emelie Noé, geboren te Lomme (Frankrijk) op 07.07.1895, ongehuwd, wonende te Rijsel, soldaat bij het 18e linieregiment, gesneuveld te Hansbeke op 22.10.1918, 23 jaar oud (O.H. 1923, akte 25).

Oorlogsmonument 1940-1945

Op 11 november 1948 werd een bronzen gedenkplaat onthuld ter nagedachtenis aan een gesneuvelde soldaat en twee burgerlijke slachtoffers van de tweede wereldoorlog. Het gedenkteken van bescheiden afmetingen (h=44 cm, b=59 cm) bevindt zich aan de oostelijke kerkgevel, onder het oorlogsmonument van 1914-1918.

De plaat draagt de volgende tekst:

1940-1945
HANSBEKE
AAN HAAR GESNEUVELDE STRIJDER
VAN OOTEGHEM AUGUST - MAL 11-5-1940
BURGERLIJKE SLACHTOFFERS
DE BUCK MAURITS - DESSAU 11-7-1944
VERSTRAETE ARNOLD - GENT 6-7-1940

August Van Ooteghem, zoon van Leo en Maria Elodia Danneels, geboren te Hansbeke op 31.08.1912, gesneuveld voor het vaderland te Mal (Limburg) op 11 mei 1940, 27 jaar oud. Een solennele rouwdienst vond plaats op 1 juli 1940. In 1946 werd het stoffelijk overschot overgebracht en te Hansbeke op het oud kerkhof begraven.

Maurits De Buck, zoon van Henri en Emma De Fauw, geboren te Landegem op 01.12.1917, ongehuwd, vertrokken naar Duitsland als opgeëiste en verplichte arbeider op 17.03.1943, tewerkgesteld in een vliegtuigenfabriek, overleden in het hospitaal van Dessau op 11 juli 1944, 26 jaar oud. Een solennele rouwdienst werd te Hansbeke opgedragen op 22.08.1944. In 1949 werd het stoffelijk overschot overgebracht en begraven op het oude kerkhof te Hansbeke (O.H. 1946, akte 17).

Arnold Verstraete, zoon van Alfons en Rachel Haezaert, geboren te Hansbeke op 13.10.1931, al spelende dodelijk gekwetst door een ontploffende granaat en aan zijn verwondingen bezweken te Gent, Coupure, op 06.07.1940, 8 jaar oud (O.H. 1940, akte 29).

Gedurende de tweede wereldoorlog waren te Hansbeke nog enkele slachtoffers te betreuen.

Ingevolge een bombardement van de Hammestraat op zondag 26 mei 1940, omstreeks vier uur in de namiddag, stierven aan het huis van Camiel De Baets twee brancardiers van het Belgisch leger; ze werden 's anderendaags op het kerkhof van Hansbeke begraven:

Joannes Coppenolle, zoon van Joseph en Elisabeth Loomans, geboren te Hoboken op 27.11.1916, gesneuveld te Hansbeke, wijk Hamme, op 26.05.1940, 23 jaar oud (O.H. 1940, akte 27).

Joannes Van Waeyenberge, zoon van Alfred en Maria Van Holder, geboren te Okegem op 23.08.1914, seminarist, korporaal, gesneuveld te Hansbeke wijk Hamme, op 26.05.1940, 25 jaar oud (O.H. 1940, akte 26).

Worden nog vermeld:

Ch. Buytaert, schipper met verblijfplaats te Burcht, die op 27 mei 1943 aan boord van zijn schip in de Brugse vaart te Hansbeke vanuit een Engels gevechtsvliegtuig werd neergeschoten.

René De Jaeger. (Pater Sebastianus), zoon van Emiel en Marie Emilie De

Mulder, geboren te Hansbeke op 01.07.1914, ongeschoeide karmeliet die te Kortrijk op Passiezondag 26 maart 1944 tijdens een luchtbombardement getroffen werd, 29 jaar oud.

4. Noten

- (1) De vermelde overlijdensdata van de laatste vier gevallen strijders stroken niet met de data in de overlijdensakten.
- (2) „Geschiedenis der gemeente Hansbeke volgens Frans De Potter en Jan Broeckaert, bewerkt en aangevuld door Leon Van Driessche”. 1952, p 37.
- (3) ibidem, p 36.
- (4) Het overlijdensregister van Hansbeke uit 1918 bevat geen overlijdensakte van Jan De Mulder, noch van een dochter van Henri De Grootte. Wel overleed Marie De Mulder, ongehuwde 24-jarige dochter van August en Christine Maenhaut, geboren en wonende te Hansbeke, op 27 oktober 1918 te Aalter, Statiestraat (O.H. 1918, akte 79).
August Verhegge, geboren te Hansbeke op 04.07.1857, zoon van Petrus en Marie Thérèse Rogge, weduwnaar van Marie Emelie Van Hove, stierf niet in 1918 maar op 1 maart 1934 te Hansbeke (O.H. 1934, akte 1). Zijn vrouw Emilie Van Hove, dochter van Judocus en Coleta Verplaetse, overleed evenwel op 8 november 1918 te Aalter, Lostraat. Ze was geboren te Hansbeke en 54 jaar oud (O.H. 1918, akte 92); Marie Van Driessche, geboren te Hansbeke op 07.08.1839, dochter van Jan Baptist en Marie Anna Van Oostende, ongehuwd, rentenierster, stierf weliswaar op 22 oktober 1918 te Hansbeke Dorp (O.H. 1918, akte 48) maar is in het overlijdensregister niet als oorlogsslachtoffer geregistreerd.
- (5) Deze randschriften dateren van 3 januari 1923, één van 15 maart daaropvolgend. Dit is ruim een jaar vóór de onthulling van het oorlogsmonument, hetgeen de juistheid van de verbeterde lijst van de elf gedode Hansbeekse burgers waarborgt.
- (6) Volledigheidshalve wordt hier vermeld dat Jan Francies De Moor, geboren te Nevele op 04.01.1858, zoon van Kamiel en Marie Theresia Tuytschaever, echtgenoot van Marie Romanie Wieme, landman wonende te Landegem, die te Hansbeke op de wijk Ro op 24 oktober 1918 overleed, als oorlogsslachtoffer erkend werd (O.H. 1919, akte 17). Als inwoner van Landegem kan hij echter niet onder de Hansbeekse oorlogsslachtoffers gerekend worden.
- (7) Met dank aan Antoine Janssens en aan het administratief personeel van de gemeente Nevele, aan Mevrouw Van Wouterghem in het bijzonder.

Albert MARTENS
Gent

SPOREN VAN HET DAENSISME IN HET LAND VAN NEVELE

Priester Daens

Adolf Daens werd te Aalst geboren op 18 december 1839. In 1858 trad hij in de orde der Jezuïeten, die hij zou verlaten in 1871, wegens zijn Vlaams-sociaal georiënteerde opvattingen.

Zijn broer Pieter was uitgever van weekbladen die vooral de sociale leer van Rerum Novarum verdedigde. In die visie werd in 1893 de „Christene Volkspartij” opgericht door Pieter Daens. Op verzoek schreef priester Daens het programma voor deze nieuwe partij. De daensisten ageerden voor de absolute ontvoogding van de massa, streefden naar op praktijk gerichte sociale doeleinden, het beperken van arbeidsduur, toekennen van een pensioen, verplicht onderwijs en gelijkheid der talen. Uiteindelijk ontstond de daensistische beweging, een onafhankelijke christelijk-geïnspireerde politieke stroming, naast de katholieke, de liberale en de socialistische partijen. Priester Daens stelde zich kandidaat op een lijst van de christen-democraten te Aalst en werd er verkozen in 1894. Van toen af kreeg hij tegenwind van de Gentse bisschop mgr. Stillemans. Daens kreeg verbod in het openbaar mis te lezen en werd in 1895 naar Rome geroepen voor een onderhoud. Zijn leerstelling werd scherp onderzocht en in het oog gehouden. In 1898 werd hem gevraagd zich volledig uit de politiek terug te trekken, maar na een tijdje kwam priester Daens terug. Hij kreeg daarop verbod zijn priesterambt verder uit te oefenen. In 1906 werd hij niet meer herkozen, een jaar later werd hij ernstig ziek en op zijn sterfbed verzoende hij zich met zijn bisschop, maar bleef trouw aan zijn principes. Hij overleed te Aalst in de zomer van 1907.

Hector Plancquaert

Onder zijn volgelingen en dan vooral in onze streek staat Hector Plancquaert bekend. Hij werd geboren te Wortegem op 21 december 1863 en overleed te Outer op 3 juni 1953. Hij behoorde ook tot de stichters van de Christene Volkspartij, was een echt daensistisch politicus, journalist en letterkundige. Hij was zeer actief in het arrondissement Gent, vestigde zich te Zomergem en doorkruiste de hele streek per fiets. Zo hield hij ook geregeld meetings. Cyriel Buysse zal zeker deze Plancquaert hebben gekend of ontmoet. Immers in 1892 vermeldt hij de naam van Plancquaert als mogelijk nieuw abonnementslid op „Van nu en straks”.

In 1898 was Plancquaert kandidaat bij de provinciale verkiezing kanton Nevele. Vanuit Zomergem, waar hij een stoomcichoreifabriek beheerde, doorkruiste hij de omgeving. Als cichoreifabrikant zal hij zeker Buysse gekend hebben. In zijn „'n Leeuw van Vlaanderen” maakt Buysse een zinspelings op Hector Plancquaert die in Nevele een meeting hield in 1897. Ter plaatse wist hij twee personen warm te maken voor zijn ideaal, namelijk Leon 't Kindt en Theofiel Van der Meersch. Zij zouden op hun beurt de omgeving bewerken voor de verkiezingen van 1898 en van 1902. Van de katholieke partij kregen deze democraten de spotnaam „de groene socialisten”. In 1902 komen ze op onder de benaming „Onafhankelijke Christelijke arbeidersbeweging”, deze verdween echter vóór de eerste wereldoorlog.

Verkiezing Kanton Nevele

	Katholieke lijst	Liberaal lijst	Democraten	Socialistische lijst
1898	4100	850	500	—
1902	4632	1016	581	170

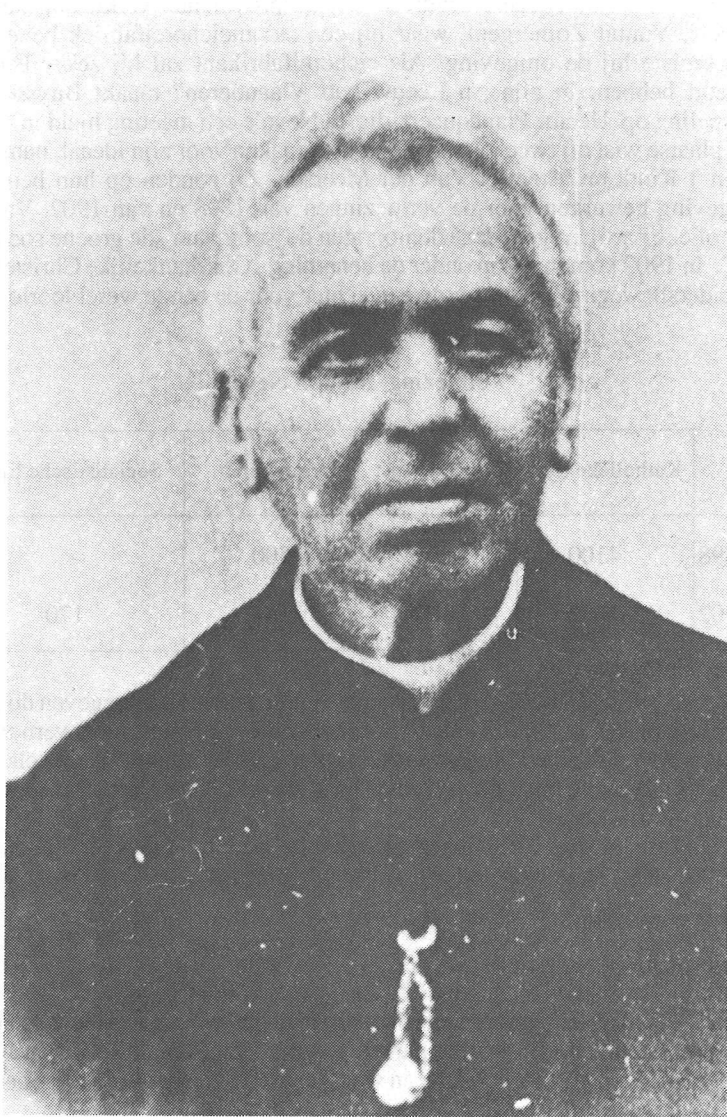
Bij de volgende verkiezing werd er een naamloos pamflet uitgegeven door de Christelijke Democraten. Sindsdien is er over die partij niets meer vernomen. Daens verspreidde in de streek het weekblad „De Werkman” dat in elk van de volgende gemeenten één abonnee had: Nevele, Vosselare, Hansbeke en Bachte-Maria-Leerne.

Het blad van Hector Plancquaert „Het Recht” had te Landegem 3 abonnees te Vosselare 2 en te Nevele 5.

Plaatselijke propagandisten

Leon 't Kindt was timmerman-meubelmaker en woonde te Nevele in de Langemunt nr. 21. Hij werd te Nevele geboren in 1868 als zoon van Jozef, tapper, afkomstig van Vosselare, en van Clémence Van der Looven geboortig van Waregem.

Leon specialiseerde zich in meubelmakerij en bedderessorts, wat al een luxe betekende voor die tijd. Hij was voorzitter van de toneelmaatschappij

Priester Adolf Daens, Aalst 1839 - Aalst 1907
(Foto Pieter Daens)

Hector Plancquaert, Wortegem 1863 - Ouder 1953
Propagandist van de Christene Volkspartij.
(Foto Frans Van Campenhout)

Leon t Kindt, Nevele 1868 - 1921.
(Fotoarchief Rietgaverstede, Nevele.)

Theofiel Van der Meersch,
Nevele 1862 - Kanegem 1925.
(Foto Herman Meirhaeghe.)

Plaatselijke propagandisten

„Moedertaal en Broedermin” opnieuw opgericht in 1890. Theofiel Van der Meersch, werkman, geboren te Nevele in 1862, verbleef op de hoeve van Karel Van Steenkiste, Kerrebroek nr. 27. Hij was de zoon van Augustinus en van Maria Theresia Van de Graveele. Kreeg plots een inval, gaf de boerenstiel op en werd marktzanger, trok de streek rond en op een van de zangtochten maakte hij kennis met zijn toekomstige echtgenote Melanie Christiaens uit Ruiselede die tapster was in de herberg „Het Leestje”. Op hun ouden dag verhuisden ze naar Kanegem waar Theofiel overleed in 1923. Na de verkiezing van 1902 verdwenen de christen-democraten uit de streek, de kiezers brachten denklijk hun stem uit op andere lijsten.

A. JANSSENS, Nevele

(Noot!)

Volgens Julien Kuypers (in Bergop) zou Buysse zich op de politicus Plancquaert geïnspireerd hebben voor de hoofdfiguur uit „'n Leeuw van Vlaanderen”. Deze leeuw Robert La Croix, een christen - democraat die zich het lot van de arme plattelandsbevolking aantrekt, brengt het tot volksvertegenwoordiger en verloofde van Ghislaine, de dochter van de rijke partijvoorzitter Desgenêts. Maar in de mondaine wereld van stad en politiek kan hij niet aarden en hij trekt zich terug op het platteland om te leven in gemeenschap en in liefde met de nederigen en misdeelden van de wereld. De verwantschap tussen La Croix en Plancquaert (die weliswaar) door Buysse nergens werd toegegeven, is in de eerste hoofdstukken opvallend. Niet enkel gebruikt Buysse reële plaatsnamen Brussel-Gent en de formaties Christene Volkspartij maar hij schetst een waarheidsgetrouw en levendig beeld van als dan niet geslaagde meetings, van de kiesverrichtingen en van de mentaliteit van de Vlaamse plattelandsbewoners. Robert - net als Plancquaert - zette zich geheel in voor zijn ideaal, was hoofdredacteur van een strijdblad, sprak met een aangrijpende, overtuigende welsprekendheid.

Zoals Prof. Van Vreckem heeft aangetoond, zijn in Robert veeleer autobiografische trekken merkbaar van Buysse zelf dan van Plancquaert, die voor de auteur hoogstens een vage inspiratiebron is geweest voor de eerste hoofdstukken van het boek.” zie F. VAN CAMPENHOUT, *Hector Plancquaert*, 1986, blz. 116 - 117.

Bronnen

Gemeentearchief Nevele, bevolkingsregister van 1880.
Documentatie museum Rietgaverstede, kiezerslijst van 1900 en 1901.
Museum Rietgaverstede, verkiezingsarchief.

Bibliografie over

1. **Priester Daens**

- R. D' HAESE, *De Daensistische Beweging*, 1981 (eigen beheer).
R. D' HAESE, *Priester Daens 1839 - 1907*, uitgeverij D.A.V.S., Aalst, 1982.
R. D' HAESE, *Daens in brons*, Snoeck - Ducaju en zoon, Gent, 1985.
G. VAN BOCKSTAELE, *Briefwisseling Priester A. Daens*, in *Het Land van Aalst*, afl. 1, 2 en 3, Zottegem, 1984.
P. DAENS, *Priester Daens*, uitgeverij Daens - Mayart, Aalst, 1909.

2. **Hector Planquaert**

- F. VAN CAMPENHOUT, *Hector Planquaert*, uitgeverij De Nederlanden, Antwerpen, 1986.

3. **Theophiel Van der Meersch**

- H. MEIRHAEGHE, *Theophiel Van der Meersch de Marktzanger*, in *Oud Ruiselede*, jg. 1986, nr. 2.

ALLERHANDE TELLINGEN TE HANSBEKE TIJDENS HET HOLLANDS BEWIND

Tijdens het Hollands Bewind werden (ook) te Hansbeke door de gemeentelijke autoriteit allerhande tellingen verricht van runderen, paarden, schapen, honden, wagens en karren (1).

Op zichzelf zijn deze *indicative staeten* slechts momentopnamen van een bepaalde situatie. Toch bevatten ze enkele eigentijdse bijzonderheden die enige belangstelling verdienen.

De bewaard gebleven tellinglijsten van runderen, paarden en schapen dateren uit de periode 1820-1827 en uit het jaar 1830. Ze vermelden de *propriëtarissen van beesten binnen de commune van Hansbeke met designatie van den nombre van diere die elk bezit*. Deze eigenaars werden per wijk of per straat gegroepeerd, hoewel de lijsten dienaangaande leemten vertonen en sommige buurtschappen niet uitdrukkelijk vermeld zijn.

Runderen

De hoornbeesten werden in twee groepen onderscheiden, respectievelijk ouder of jonger dan twee jaar, hetzij de (melk)koeien enerzijds en de kalveren en/of vaarzen anderzijds.

Tabel I

Jaar	Aantal eigenaars	Aantal runderen			Theoretisch gemiddelde per eigenaar
		>2j.	<2j.	Totaal	
1820	148	350	144	494	3,34
1821	147	376	222	598	4,07
1822	147	375	193	568	3,86
1823	146	379	215	594	4,07
1824	145	380	224	604	4,17
1825	145	376	238	614	4,23
1826	144	374	219	593	4,12
1827	146	377	215	592	4,05
1830	156	358	200	558	3,58

Zoals blijkt uit tabel I bleef het aantal eigenaars van hoornvee gedurende de aangegeven jaren praktisch onveranderd. Ongeveer een derde van de gezins-
hoofden (2), toch wel een laag percentage, hield één of meer runderen, hetzij
voor eigen behoeften, soms ook als bijverdienste, hetzij beroepshalve als
keuterboer of als (grote) landbouwer.

Het totaal aantal hoornbeesten schommelde tijdens het vermelde decennium
slechts in geringe mate, hetgeen in zo'n korte periode trouwens normaal is. De
kleine verschillen zijn, gelet op het praktisch constant aantal (melk)koeien, te
zoeken in het aantal jonge dieren, bijzonderlijk in het aantal geboren kalveren.
Toch vallen de jaren 1820 en 1830 uit de toon met een opmerkelijk lager
theoretisch gemiddelde.

Een gedetailleerd overzicht voor het jaar 1822 (3) leert dat het aantal runderen
per eigenaar varieerde van één tot veertien.

Tabel II

Aantal runderen per eigenaar	Eigenaars		Totaal aantal runderen
	aantal	%	
1	22	15,0	22
2	35	23,8	70
3	38	25,8	114
4	15	10,2	60
5	5	3,4	25
6	9	6,1	54
7	5	3,4	35
8	3	2,0	24
9	2	1,4	18
10	7	4,7	70
11	2	1,4	22
12	0	0,0	0
13	2	1,4	26
14	2	1,4	28
Totaal	147	100,0 %	568

Ongeveer drie vierden (74,8 %) van de rundveebezitters hadden hoogstens vier runderen. Onder hen bezat één op vijf slechts één rund, meestal een melkkoe. Het aantal eigenaars die meer dan tien runderen hielden kon men (nipt niet) op één hand tellen. Het waren Pieter Jan Van De Kerckhove, pachter van het kasteelgoed aan het oud gemeentehuis, en Frans Maenhaut, landbouwer op de wijk Ro, elk met veertien hoornbeesten; de weduwe Bernard Lambrecht, wonende op Ro, en Carel Martens, landbouwer op het goed ter Elst, elk met dertien runderen; tenslotte Bauduyn Maenhaut op Velde en Jan Frans Van Der Vennet op Hamme, elk met elf dieren (zie bijlage 1).

Paarden

Ook de paarden werden in twee groepen onderscheiden, respectievelijk ouder of jonger dan drie jaar.

Tabel III

Jaar	Aantal eigenaars	Aantal paarden		
		> 3j	<3 j	Totaal
1820	41	71	7	78
1821	42	75	6	81
1822	41	67	16	83
1823	46	81	9	90
1824	45	78	2	80
1825	47	87	5	92
1826		86	2	88
1827		86	5	91
1830		75	11	86

Ruim een vierde van de veehouders bezat één of meer paarden. Het waren doorgaans, enkele uitzonderingen buiten beschouwing latend, degenen die vijf of meer runderen hielden.

In het referentiejaar 1822 telde men 67 paarden boven de drie jaar en 16 paarden onder de drie jaar, hetzij in totaal 83 paarden waaronder 72 trekpaarden. Vijf jongere paarden werden dus ook bespannen. De verdeling van deze 72 trekpaarden over de 41 paardenboeren wordt in tabel IV samengevat. Deze 41 landbouwers bezaten gezamenlijk ruim de helft van het rundvee.

Tabel IV

Aantal trekpaarden per eigenaar	Aantal eigenaars	Totaal aantal trekpaarden
1	17	17
2	18	36
3	5	15
4	1	4
Totaal	41	72

De enige landbouwer met vier trekpaarden was Pieter Jan Van De Kerckhove, pachter van het oude neerhof. Georges Bauwens, Frans Maenhout en Lieven Van Vynckt bezaten drie trekpaarden. Georges Bauwens had bovendien één en Frans Maenhout twee paarden jonger dan drie jaar. Ook Lieven Schaubroeck en Jan Frans Van Den Driessche hadden drie trekpaarden, waarvan één onder de drie jaar (zie bijlage 2).

Wagens en karren

Bij het tellen van wagens en karren werd een onderscheid gemaakt tussen wagens voor één of twee paarden en tussen karren en stortkarren.

Tabel V

Jaar	Wagens			Karren			Algemeen totaal
	1p	2p	Totaal	Karren	Stortkarren	Totaal	
1822	8	59	67	9	54	63	130
1825	6	60	66	13	58	71	137
1829	3	62	65	9	74	83	148

Wagens en karren vond men uitsluitend bij de paardenboeren, hoewel een trekos of een koe ook wel eens voor een kar werden gespannen. Grote laadwagens en stortkarren kwamen veel meer voor dan kleine wagens en karren.

De meeste paardenboeren bezaten twee grote wagens en één of twee stortkarren. Enkele boeren met één trekpaard hadden één of twee (stort)karren of een kleine laadwagen (zie bijlage 2).

Schapen

In de jaren 1821-25 hield Pieter Jan Van De Kerckhove, pachter van het kasteelgoed, een kudde schapen van 80 à 100 eenheden, die tevoren in 1820 door de afgaande pachter Pieter Standaert werden gehouden. Ook Hieronymus De Keuckelaere op Reibroek was schapeboer met 60 à 80 schapen.

Honden

In 1827 telde men precies 100 honden waaronder drie jachthonden en één hazewind, die driemaal respectievelijk zesmaal hoger dan de andere honden werden getaxeerd. Jan Baptist van de Woestijne, kasteelheer, bezat twee jachthonden. Ook Jan Francies De Clercq had er één. De bezitster van de hazewind was weduwe Pierre Langerart.

In 1830 telde men 86 honden en 5 jachthonden, twee bij Jan Baptist van de Woestijne, één bij Jacques Lievens, Carel Raes en Joannes Van Maldeghem

Albert MARTENS, Gent.

Noten

- (1) Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke Modern, register 60.
- (2) In 1818 telde Hansbeke 2559 inwoners verdeeld over 480 gezinnen (huishoudens) die samen 375 woningen betroffen (R.A.G. fds. Hansbeke Modern, register 27).
- (3) Het jaar 1822 wordt als referentiejaar genomen omdat voor dit jaar ook het aantal (trek)paarden, wagens en karren bekend zijn.

Bijlage 1

Telling van hoornbeesten, anno 1822

Naam	Hoornbeesten		
	>2j.	<2j.	Totaal
Bafort Jan Baptist	2	1	3
Bauwens Georges	6	4	10
Beels Constant	2	—	2
Braet Francies	3	1	4
Braet Joannes	1	—	1
Bultinck Jan Baptist	2	1	3
Buyse Jacques, kdrs	6	4	10
Claeys Jan Judocus	1	—	1
Cocquyt Pieter Frans	1	—	1
Coddens Frans	2	2	4
Coddens Jacques	2	1	3
Coddens Joseph	2	1	3
Coddens Pieter	2	—	2
Coopman Jan Frans	1	—	1
Coppens Frans	2	—	2
Coppens Francies	2	—	2
Danneels Bernard	2	—	2
De Clercq Henri, wed	2	1	3
De Clercq Jacques Frans	3	2	5
De Cuyper Pieter	2	1	3
De Grootte Bernard	2	1	3
De Grootte Pieter Frans	1	—	1
De Keuckelaere Hieronymus	3	1	4
Demeyer Carel	5	5	10
De Meyer Jacques	3	1	4
De Meyer Jan Baptist	2	1	3
Demeyer Marten	2	—	2
De Mynck Pieter	4	2	6
De Pau Jacques, wed	2	—	2
De Poorter Pieter	2	1	3
De Reu Jacques	3	4	7
Derouge Constant	1	—	1
De Rycke Jacob Frans	1	1	2
De Schruyver Louis	1	—	1
De Schuyter Bernard	4	3	7
De Schuyter Carel	3	1	4

Naam	Hoornbeesten		
	>2j.	<2j.	Totaal
De Smedt Joseph	1	—	1
De Smeyter Philip	3	6	3
De Vreese Jan Baptist	2	—	2
De Vreese Jan Frans	2	—	2
De Vreese Pieter	4	4	8
De Vreeze Jan Baptist	1	1	2
De Vreeze Jan Frans	2	—	2
De Vreeze Judocus	4	2	6
De Vreeze Pieter	3	1	4
De Witte Jan, wed	5	5	10
De Witte Judocus, wed	2	1	3
De Weerdts Jan Frans	2	1	3
Dhaenens Pieter	2	—	2
Dhuyvetter Guille, wed	2	1	3
Dous Francies	1	1	2
Geirnaert Jan Frans	2	1	3
Goorman Carel	1	—	1
Goorman Pieter	2	2	4
Hanebalcke Jan	2	—	2
Hoste Carel Frans	2	—	2
Kersse Carel	2	1	3
Kersse Pieter	1	—	1
Knudde Joseph	6	2	8
Lambrechts Bernard, wed	6	7	13
Lambrechts Judocus	3	2	5
Lefebure Frans	5	3	8
Lievens Carel Frans	2	1	3
Lippens Jan Baptist	2	1	3
Lootens Frans	3	1	4
Lootens Jacob	2	1	3
Maenhaut Bauduyn	4	7	11
Maenhaut Bernard	2	—	2
Maenhaut Frans	6	8	14
Maenhaut Georges	4	2	6
Maenhaut Jan Baptist	4	3	7
Maenhaut Judocus	5	4	9
Martens Carel	7	6	13
Martens Caroline	4	2	6
Martens Jacques, wed	5	5	10
Mattheeuws Pieter	2	—	2

Naam	Hoornbeesten		
	>2j.	<2j.	Totaal
Matthijs Lieven	2	—	2
Meganck Pieter, wed	2	1	2
Mestdag Maurice	1	—	1
Mestdag Pieter	2	1	3
Meuleman Carel	2	—	2
Mortier Francies	2	1	3
Mortier Pieter	2	1	3
Mynsberghe Jan	2	1	3
Opsomer Carel	1	1	2
Rutsaert Emanuel	2	—	2
Schaubroeck Lieven	5	4	9
Staes Emanuel	3	—	3
Standaert Carel	4	3	7
Standaert Jan Baptist	2	—	2
Steyaert Guille, wed	3	—	3
Steyaert Josse	1	1	2
Stofferis Judocus	2	1	3
Stofferis Pieter	3	1	4
Sutterman Judocus	2	1	3
Termonde Sacharias	2	1	3
Van Acker Bernard	1	—	1
Van De Kerckhove Pieter Jan	6	8	14
Van De Moortele Jan Baptist	2	1	3
Van De Velde Jan Baptist	5	1	6
Van De Walle Lieven	3	2	5
Van Den Abeele Jacob	5	1	6
Van Den Bossche Jan Baptist	1	—	1
Van Den Driessche Jan Frans	6	4	10
Van Der Ghinst Ferdinand	1	—	1
Van Der Ghinst Jan Baptist	1	—	1
Van Der Vennet Jan Frans	6	5	11
Van Gelderen Jan Baptist	2	—	2
Van Hecke Jan	3	1	4
Van Heyste Pieter	3	3	6
Van Holsbeke Jan	2	—	2
Van Hoorebeke Judocus	2	1	3
Van Hove Brenard	2	1	3
Van Hove Marie Therese	3	2	5
Van Hulle Francies	3	1	4
Van Hulle Jan Baptist	2	1	3

Naam	Hoornbeesten		
	>2j.	<2j.	Totaal
Van Kerrebroeck Frans, wed	4	1	5
Van Kerrebroeck Jan Baptist	3	1	4
Van Maldeghem Jan Baptist	2	—	2
Van Oost Marten	1	1	2
Van Overbeke Jan Baptist	2	—	2
Van Overwaele Alex	2	—	2
Van Renterghem Francies	3	1	4
Van Ronslé Jan Baptist	1	1	2
Van Severen Bernard	2	1	3
Van Vooren Pieter Jan	4	3	7
Van Vynckt Francies	3	1	4
Van Vynckt Herman	2	1	3
Van Vynckt Jan	2	—	2
Van Vynckt Jan	1	1	2
Van Vynckt Jan Baptist	1	—	1
Van Vynckt Lieven	6	4	10
Van Vynckt Lieven	1	—	1
Van Wassenhove Jan Baptist	1	—	1
Van Wassenhove Jan Baptist	1	—	1
Van Wassenhove Jacob	3	3	6
Veevaete Jan Frans	2	1	3
Verhelst Jacob	1	—	1
Verplaetse Pieter	1	1	2
Verwilst Carel Lieven	3	—	3
Wieme Pieter	2	1	3
Wille Jan Francies	1	—	1
Wille Jacob	2	2	4
Wille Marten	2	1	3
Wille Pieter	1	—	1
Willems Joseph (147)	4	2	6
Totaal	375	193	568

Bijlage 2

Telling van paarden, wagens en karren, anno 1822

Naam	Hoorn- beesten	Paarden		Trek- paarden	Wagens		Karren	Stort- karren
		>3j	<3j		1p	2p		
Bauwens Georges	10	3	1	3		2		1
Buysse Jacques, wed	10	2		2		2		2
De Keuckelaere Hieronymus	4	1		1			1	
Demeyer Carel	10	1	1	2		2	1	1
De Muynck Pieter	6	1	1	2		2		1
De Reu Jacques	7	1		1		2		1
De Schuyter Bernard	7	2		2		2		1
De Schuyter Carel	4				1			1
De Smeyter Philip	3	1		1			1	
De Vreese Pieter	8	2		2	1	1		1
De Vreese Judocus	6	2		2		2		1
De Witte Jan, wed	10	2		2		2		2
De Weerdt Jan Frans	3	1		1			1	
Goethals Jan Frans	2						1	
Knudde Joseph	8	1		2	2			2
Lambrecht Bernard, wed	13	(2)		2		2		2
Lambrecht Judocus	5	(1)					1	
Lefebure Frans	8	2		2		2		2
Maenhaut Bauduyn	11	2		2		2		1
Maenhaut Frans	14	3	2	3		2		2
Maenhaut Georges	6	1		1	1	1		2
Maenhaut Judocus	9	2		2		2		1
Martens Carel	13	2		2		2		2

Naam	Hoorn- beesten	Paarden		Trek- paarden	Wagens		Karren	Stort- karren
		>3j	<3j		1p	2p		
Martens Caroline	6	1		1		2		1
Martens Jacques, wed	10	2		2		2		1
Schaubroeck Lieven	9	2	1	3		2	1	1
Standaert Carel	7	2	1	2		2		1
Stofferis Pieter	4	1		1	1		1	1
Van De Kerckhove Pieter Jan	14	4		4		3	1	2
Van De Velde Jan Baptist	6			(1)		1		2
Van De Walle Lieven	5	1		1		2		1
Van Den Abeele Jacob	6	1		1		2		1
Van Den Driessche Jan Frans	10	2	1	3		2		2
Van Der Vennet Jan Frans	11	2	1	2		2		2
Van Hecke Jan	4	1		1	1			1
Van Heyste Pieter	6	1	2	1		2		1
Van Hove Marie Therese	5	1		1				1
Van Kerrebroeck Frans, wed	5	1		1		1		1
Van Vooren Pieter Jan	7	2		2		2		2
Van Vynckt Lieven	10	3		3		2		2
Van Wassenhove Jacob	6	1	1	1		1		1
Verwijst Carel Lieven	3	2		2		1	1	1
Wille Jacob	4	1		1				1
Willems Joseph (41)	6	1		1		1		1
Totaal	321	67	16	72	8	59	9	54

() Bij de afzonderlijke telling der trekpaarden werden de oudere paarden van weduwe Bernard Lambrecht (2) en van Judocus Lambrecht (1) wellicht op naam van Jan Frans Goethals (2) en Jan Baptist Van De Velde (1) ingeschreven. Mogelijks waren ze juist tevoren verkocht.

HET ECHTE SLIMKE SNOECK

In 1987 was ik bij Michel Snoeck (echt. Anna Tuytschaever), wonende Vaart Links nr. 51 te Nevele. We praatten over van alles en plots vroeg Michel „hette gij de boeken van Buysse gelezn”. Op mijn positief antwoord ging Michel verder: „doar es nen boek woar Slimme Snoeck in voor komt”. Mijn antwoord was natuurlijk, het boek is „Het Recht van de Sterkste”. „Awel” zei Michel, „Wete gij wie da es slimme Snoeck, da es mijne nonkel en mijn voaders broere, die Buysse in zijne boek gelapt hee. De Snoecks van mijne struik zijn allemoal grote slanke mensen geweest, den slimmen was dat uek en bovendien was hij doarbij nog rap uek. Hij was nie vies van nen hoase, konijn of boerekieken, als de politie erbij te pas kwam, trok hij zich altijd uit de slag, vandoar de bijlap slimmen Snoek, Buysse hee er Slimke van gemoakt”.

Tot daar Michel Snoeck. Dit alles liet me niet meer los en na heel wat zoekwerk is „slimke Snoeck” tot ons gekomen (1).

In het spoor van Slimke

De Nevelse auteur Cyriel Buysse beschrijft in „Het Recht van de Sterkste” verschillende Nevelse typen, o.m. Balduk, Clep Sandrie, Broos, Slimke Snoeck, enz. Hij doet de grootste moeite van de wereld om aan de lezer te vertellen dat al de typen uit de Zijstraat (1) (nu Zeistraat) komen. Niets is echter minder waar. Balduk woonde op de Vaartkant links, Sandrie en Broos hadden hun huis in de Blasiusdriesstraat en Slimke Snoeck dan,...? We willen eerst eens lezen wat C. Buysse zelf schrijft op blz. 7 en volgende (2): „maar tevens zag hij haar knipogend aan en, Slimke Snoeck ontwarend, die nu, sinds Reus bij Maria stond, als verloren in de woelige herbergzaal rond trentelde.

He Slim, riep hij, kom eens hier en trakteert Manse. De jonge man naderde, glimlachend. Hij was zeer lang een weinig voorover gebogen en mager met een vriendelijk en aangenaam, ietwat bedeesd ietwat meisesachtig gelaat. Zijn voomaam was Theofiel, maar zijn ingeborene schuchterheid, die zijn makkers voor dwaasheid doorging had hem de spotnaam van „Slimke” verworven. Wat is er, vroeg hij blozend met gemaakte ruwheid en als had hij 't verzoek niet gehoord. Hij was beleefd en beschaafd van aard, maar zulks wekte eveneens de geklust zijner gezellen op en niet zelden sloeg hij aldus, om aan den schimp te ontsnappen, een toon van moedwillige stuurheid aan. Manse trakteeren! gaf hem opnieuw, als beul Reus antwoord. Slim liet het zich geen tweemaal zeggen, hij haalde, zacht glimlachend, zijne beurs te

voorschijn en bestelde twee glazen bier” aldus Buysse.

J. Taeldeman speurde de Zijstraat af op zoek naar Buysse's typen (3); we lezen op blz. 137: „allen woonden in de Zijstraat, zij waren er geboren en grootgebracht”.

De auteur identificeert Slimke Snoeck met August Snoeck geboren in 1832.

Het echte Slimke Snoeck

In het bevolkingsregister van 1880 (4) vonden we een spoor van de gegevens ons verstrekt door Michel Snoeck; hij kende nog de namen van zijn vader en grootvader. Zo vonden we:

„Egelare n° 8”

Pieter Snoeck, aardewerker, geboren te Nevele 1834, gehuwd met Rosalie De Paepe, huishoudster, geboren te Nevele in 1834.

Huis nr. 8 was in 1880 gelegen op de Egelare; waar de straat een bocht maakt naar de Hulbeek toe loopt links een kleine aarde weg naar de Kalebeek. Daar staan 4 huizen, twee maal een enkel huis en een maal een tweewoonst. Het is het laatste huis van de tweewoonst, dat toen nr. 8 als huisnummer had, waar Pieter Snoeck en Rosalie De Paepe woonden.

In dit gezin werden vijf kinderen geboren namelijk

- 1) August Snoeck, geb. te Nevele in 1859, later aardewerker;
- 2) Kamiel Snoeck, geb. te Nevele in 1861, later aardewerker;
- 3) Francies Snoeck, geb. te Nevele in 1866, later werkman;
- 4) Achilles Snoeck, geb. te Nevele in 1870, later werkman;
- 5) Marie-Clemence Snoeck, geb. te Nevele in 1873, zonder beroep.

August was aardewerker. Tijdens de werken aan de Gentse dokken is hij betrokken geweest bij een ongeval, en overleed ter plaatse in 1882.

Francies was werkman. Wegens last met de overheid week hij uit naar het Brusselse in 1885 en kwam zeer zelden nog eens naar Nevele.

Achilles was werkman en is de vader van Michel Snoeck, onze zegsman. Achilles huwde met Marie-Therese Termont en woonde in de Zeistraat nr. 34 c.

Het dochtertje Marie-Clemence overleed, zeer jong. Volgens onze zegsman was Kamiel, de enige, ware en de echte Slimke Snoeck uit „Het Recht van de Sterkste” en de Slimme Snoeck bij de burens en inwoners van de Zijstraat. De Egelare, nu middendoor gesneden door de nieuwe rijksweg, was toen het verlengde van de Zijstraat. Men trok vanuit de Zijstraat langs de Egelare, in

Links „Slimke Snoeck”, foto genomen tijdens de bietenoogst in Frankrijk.
Fragment van een groepsfoto door Michel Snoeck aan het museum
Rietgaverstede geschonken.

1680 Legelare, naar de oude Gentweg die begon aan de herberg „Het ijzeren eikje” te Vosselare.

Kamiel Snoeck alias Slimke Snoeck

Door het verhaal van Michel Snoeck, die het van zijn vader tientallen keren heeft horen vertellen, krijgen we een beeld van Kamiel, alias den Slimmen, alias Slimke. Na het vertrek van zijn broers en na het overlijden van zijn ouders, bleef Kamiel alleen achter op de Egelare. Hij was aardewerker van beroep, trok mee naar de bietenooft in Noord-Frankrijk, was niet bang voor een gevangene haas, konijn, fazant, lustte ook wel eens een kip, bracht af en toe een vis boven water, trok zich altijd wel uit de slag, wist telkens van niets en glipte door de mazen van het net.

Kamiel, Achilles en ook Michel waren grote slanke personen, ruim een half hoofd groter dan een doorsnee persoon. Achilles kreeg de bijnaam „groten Snoeck”, wat ze vroeger ook tegen Michel zegden.

Omwille van zijn persoon, zijn slimme streken en zijn uiterlijk zal Cyriel Buysse de man ontdekt hebben toen hij in de herbergen van de Zijstraat floreerde. Hij heeft dan ook niet geaarzeld Kamiel, als Slimke Snoeck in de galerij van Nevelse typen op te nemen en zo voor de komende generaties te bewaren.

Op een oude vergeelde groepsfoto, opgenomen tijdens een bietenooft in Frankrijk, ziet men Kamiel of de „Slimmen” een hoofd groter dan de anderen. In 1890 zou het echter verkeerd lopen met Kamiel. Bij strubbelingen en wat ruzie kreeg hij het aan de stok met de politie. Slim zijn hielp nu niet meer, hij verliet de Egelare en Nevele en vestigde zich als werkman te Sint-Martens-Leerne. Zo verdween Slimke Snoeck van het Nevels toneel, drie jaar voor het verschijnen van „Het Recht van de Sterkste” in 1893, waarin hij als een type uit de „Zijstraat” een rol speelde.

A. JANSSENS, Nevele

Noten

- 1) De gegevens van Michel Snoeck werden op 26 juli 1987 opgetekend.
- 2) Cyriel BUYSSE, *Het Recht van de Sterkste*, Amsterdam, W. Versluys, 1893.
- 3) J. TAELEMAN, *De Nevelse Zeistraat anno 1870 - 1880 en die van Buysse*, in *Mededelingen van het Cyriel Buyssegenootschap*, aflevering drie, Gent, 1987.
- 4) G.A. Nevele, bevolkingsregisters van 1880 en 1890.

ZEVEREN IN FEEST

Toevallig las ik een bericht over een vlaggefeest te Zeveren. Ik kreeg zin om iets meer te vernemen over dit feest en er een kleine bijdrage aan te wijden voor ons tijdschrift. (1) Zeveren ligt wel een beetje ver van Nevele maar in het „oud regime” behoorde de parochie tot „Het land van Nevele”. In het verleden zijn er reeds enige bijdragen over Zeveren in ons tijdschrift verschenen (2). Daarom nu deze feestbijdrage.

Algemeen overzicht

„De ware St.-Amanduszonen” over wie we het zullen hebben, leunden als broederschap sterk aan bij de broederschap van St.-Franciscus - Xaverius die ook een vertakking had in de broederschap van St.-Vincentius.

Al deze broederschapen werden in 1859 te Brussel gesticht. Vanaf 27 mei. 1856 verspreidden ze zich over het ganse land. Zo werd de broederschap van St.-Franciscus - Xaverius te Nevele opgericht in 1856. Het vaandel kwam er ter gelegenheid van hun veertigjarig bestaan in 1896.

Het algemeen doel van de broederschapen was hulp te bieden aan de arbeiders door hun meer godsdienstigheid bij te brengen en om hun armzalig lot als arbeider te verbeteren. Aansluitend hiermee ontstond de broederschap van St.-Vincentius dat zich meer op liefdadigheidswerk toelegde. Ook het patronaat St.-Jan Berchmans werd speciaal opgericht voor de jeugd. De broederschap van St.-Franciscus-Xaverius liet talrijke sporen na bij de naamgeving van jongens bij hun geboorte. In tal van bevolkingsregisters van 1855 tot 1900 komen er Franciscus-Xaveriusen voor.

De broederschap verdween omstreeks 1931. De bonden van het H. Hart namen van dan af hun plaats in (4).

Te Zeveren

Op de parochie Zeveren lag de toestand iets anders. Sinds 1835 bestond daar een broederschap van de H. Amandus, patroonheilige van de kerk, die er een grote verering kende.

Deze broederschap, opgericht door mgr. Delbecque bisschop van Gent (5), bestond uit een grootgilde en een kleingilde, naar gelang van de bijdrage die men spendeerde aan de gilde (6).

Op aandringen van de kerkelijke overheid moest men te Zeveren een broederschap stichten onder de naam Franciscus-Xaverius. De kerkelijke overheid

liet aan de plaatselijke geestelijkheid wel enige afwijking toe inzake de naamgeving. Op parochies met grote verering voor de kerkpatroon kon men voor de naamgeving de eigen patroonheilige gebruiken. In Nazareth bijvoorbeeld had men de Aloysianen-Xaverianen. Zeveren koos voor de "Ware St.-Amanduszonen". De stichting had plaats in 1894. Z.E.H. Pastoor Jules Roels richtte toen de broederschap de „Ware St.-Amanduszonen” gezegd „Xaverianen” op. Bij het tienjarig bestaan van deze broederschap maakte men er te Zeveren iets enigs van; er zou een vlag komen en een groots feest (7).

Zeverens schoonste dag

Op 21 augustus 1904 was het zover. De bloeiende broederschap onder leiding van Z.E. Heer Felix Verhaeghe had niets onverlet gelaten (8).

Reeds om 14.30 u. hadden de leden van de gilde en van de broederschap zich opgesteld in de Leeuwstraat. De broederschappen Franciscus-Xaverius van Nevele, Meigem, Vosselare en Vinkt (9) voegden zich daar bij hen. Een grote groep uit Nazareth, de Aloysianen-Xaverianen genoemd, kwam ook naar Zeveren. Alles te samen vormden zo'n 500 personen de stoet. Voorafgegaan door de muziekmaatschappij van Vinkt zette de optocht zich in beweging op weg naar de kerk. Omstreeks 15 u. kwam men ter hoogte van de plaatselijke school. Daar bracht men de nieuwe vlag naar buiten (10). Met de vaandeldrager op kop, de fanfare, de bonden, gevolgd door de geestelijkheid trok men door het rustige, maar nu opgesmukte dorp naar de kerk (11).

Deze stroomde weldra stampvol. Zelfs tot in het portaal stonden mensen opeengepakt. Iedereen wou de plechtige wijding, het lof en het sermoen bijwonen.

Na het uitspreken van de wijdingswoorden beklom E.H. Bruloot, onderpastoor van Onze Lieve Vrouw Kortrijk, de kansel. Deze redenaar was de algemene overste van de Vlaamse bedevaarten naar Lourdes (Frankrijk). Met de woorden „Houd U kloek, blaast de trompet, heft uw vaandel omhoog” begon hij zijn homilie, waarin hij vervolgens het ontstaan, de oprichting, het doel en de inzet van de broederschap belichtte. Na dit sermoen werd het lof mee gezongen door alle aanwezigen. Tot slot van de kerkelijke plechtigheid brachten de jonge Aloysianen-Xaverianen uit Nazareth enkele mooie gezangen ten gehore voor de vrome, luisterende menigte.

De nieuwe vlag

Aan de hand van een bewaarde beschrijving kan men zich een beeld vormen

van de nieuwe vlag (12). Deze was vierkant en omzoomd met de vaderlandse kleuren, zwart, geel en rood. Het middendeel had de pauselijke kleuren, zijnde geel en wit. In het ene deel prijkte een rood kruis en in het andere deel de afbeelding van Sint-Amandus. Bovenaan prijkten de woorden „Ware St.-Amanduszonen” onderaan „1894 - Zeveren - 1904”. Helaas, de vlag van Zeveren is zoek geraakt. Vermoedelijk ging ze verloren of geraakte in verval na 1913. Te Zeveren beweert men dat de vlag samen met nog andere vaandels afgevoerd zou zijn naar het bisdom (13). Bij navraag aldaar en ook bij Kadoc (14) te Leuven, bleek dit niet het geval te zijn. Bestaat ze nog of waar houdt men ze schuil? Het blijft een onbeantwoorde vraag. Vermelden we nog dat over deze uitzonderlijke plechtigheid niet veel is vermeld in het Liber memorialis van Zeveren (15). Zeverens mooiste dag kreeg een uitgebreide beschrijving in een drietal bladen. Deze bladen zijn in de noten aangehaald. Deze dag is nu lang vervlogen, geschiedenis geworden.

A. JANSSENS

Noten

1. *De godsdienstige week van Vlaanderen*, jg. 37, nr. 17 van 26.8.1904.
2. G. VAN STEENKISTE, W. VAN DER EECKEN, *Zeveren*, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), blz. 6 - 16.
3. R. VAN DEN ABBEELE, *Zeveren*, in *Het Land van Nevele*, jg. IV (1973), blz. 85.
4. Mgr. De Kesel in een schrijven van 8.9.1989.
5. F. DE POTTER, J. BROECKAERT, *Geschiedenis van Zeveren*, Gent, 1869, deel 10.
6. A. JANSSENS, *De H. Amanduskapel te Zeveren*, in *Het Land van Nevele*, jg. XIX (1988), blz. 49 - 55.
7. Gegeven meedegeëld door de heer G. Van Steenkiste (Zeveren) waarvoor onze dank.
8. Zie noot 1.
9. *'t Getrouwe Maldegem* van 27.8.1904 (Ons meedegeëld door de heer R. Claeys, Eeklo, waarvoor onze dank).
10. Zie noot 1.
11. *De Landwacht* van 23.8.1904.
12. Zie noot 1.
13. Schrijven van de heer L. Collin, archivaris van het bisdom Gent (5.1.1990).
14. Schrijven van de heer L. Vints, Kadoc - Leuven (22.1.1990).
15. Tekst van de heer G. Van Steenkiste, waarvoor onze dank. Tevens danken we Z.E.H. F. Michem (Vinkt) voor de inlichtingen over de pastoors.

HET EERSTE VLIEGTUIG BOVEN NEVELE EN VOSSELARE

Op 17 oktober 1988 kwam ik bij mevrouw Valérie Dobbels, wonende in de Maenhoutstraat 34 te Sint-Martens-Latem. Ondanks haar hoge ouderdom kan mevrouw Valérie zich nog heel wat herinneren. Ook kan ze smakelijk vertellen over de oude tijd en hoe het destijds was te Nevele, want ze is geboren en getogen in deze gemeente. Ons gesprek ging ook over de huidige tijd en de vooruitgang, de vele auto's die veel te snel rijden, over de snufjes van de moderne techniek. Plots liet ze zich ontvallen: „Weet gij dat ik het eerste vliegtuig gezien heb dat boven Nevele vloog.” Ik vroeg haar hoe ze dit nu zo precies wist. „Ik weet het nog zeer goed,” zei mevrouw Valérie, „als was het gisteren gebeurd, want het feit speelde zich af op de dag dat ik juist 18 jaar was, zoiets vergeet ge nooit.” En toen begon ze haar verhaal.

„Het was op 5 april 1909, op het militair plein van Sint-Denijs-Westrem was een vlieger enige dagen voordien enige proeven aan het doen om een wijde rondvlucht te maken. Op vernoemde dag was het zover. Hij zou overkomen. Vele mensen van Nevele trokken langsheen de Egelare naar de Landegemstraat. Die straat ligt wat hoger, ze stelden zich op tussen de herberg „Het ijzeren Eikje”, links, en de windmolen van Vincents, rechts, daar was het vlak en weids. Ook personen uit Vosselare waren daar samen gekomen. Omdat ik 18 jaar oud was mocht ik met mijn vader mee. Dan maar geduldig afwachten wat er komen zou. Het moet zo rond de middag geweest zijn toen we in de verte, zo naar Sint-Martens-Lerne toe, een stip ontwaarden in de lucht; dit kwam dicht en dicht, ja het was de vliegmachine. Het toestel was gemaakt in een soort geraamte, de draagvlakken waren overspannen met een soort laken dat een fladderend geluid veroorzaakte in het overvliegen; enige mannen wuifden met hun pet, andere keken enkel toe, de vrouwen wuifden met hun zak- of halsdoek. De vlieger vloog naar de kerktoren van Nevele, maakte een bocht en vloog vervolgens naar deze van Vosselare. Daar koos het de richting van Deinze en verdween zo aan ons oog. Gans het spektakel duurde slechts een goede vijf minuten. Maar we hadden toch het eerste vliegtuig gezien. Vooraleer naar huis te gaan werd nog druk nagepraat, enige mensen schudden onbegrijpelijk hun hoofd, ze zegden waar gaan we naartoe, anderen hadden het over de uitvinding die men een vliegmachine noemde, nog anderen waren in een diep gesprek verzonken en bespraken de hoogte waarop het toestel vloog, zeker vijftig tot tachtig meter hoog, was hun conclusie. Op dat ogenblik mengde August Waerniers zich in het gesprek. August was boomsnoeier en berdzager van beroep. Hij woonde langs de vaart

Daniël Kinet die vanaf het Sint-Denijsplein over de streek vloog in 1909.
(Foto Luchtvaartmuseum, Brussel.)

in nr. 18. Met zijn zware stem eigen aan zijn grote persoon zei hij „gulder kent er zuust niets van, als ikke in een boeim zitte op zeven of tien meters hooige dan kan dat niemand schatn en nouw wete gulder dat da ding vijftig of tachtig meters hooige vliegt, ikke zegge hulder, gulder kent er zuust niet van”. Daarmee liep de conversatie op zijn einde; allen gingen naar huis, toch diep voldaan over wat ze gezien en beleefd hadden”.

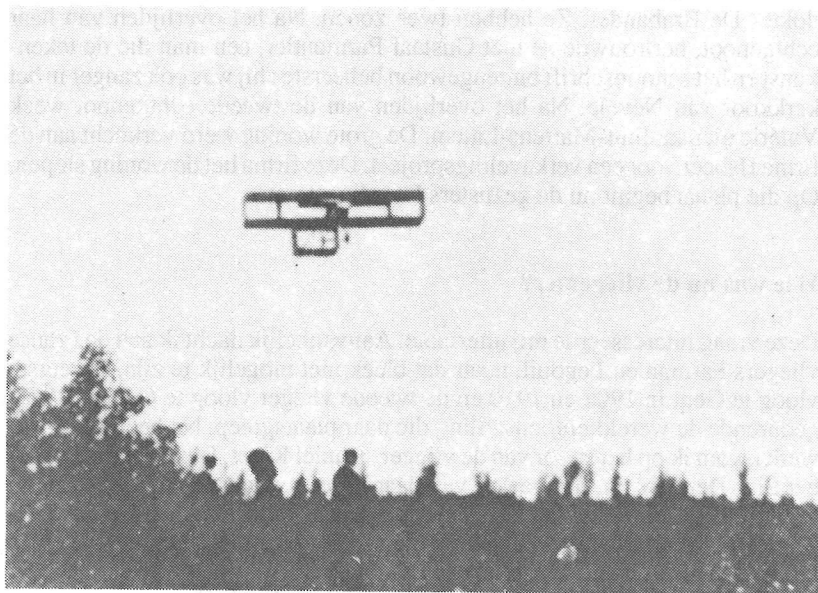
Wie is Valérie Dobbels?

Mevrouw Valérie Dobbels werd te Nevele geboren op 5 april 1891 als dochter van Julien Charles Louis Dobbels, geboren te Deinze in 1853, wonende Langemunt nr. 51 en huisschilder van beroep en van Josephine Colle, geboren te Sint-Denijs-Westrem in 1858. Valérie huwde te Nevele met Kamiel Schollier. Ze betrokken een klassiek mooi gebouw in de Kernemelkstraat, nu de A.C. Van der Cruyssenstraat. De woning was afkomstig van de overleden dokter De Brabander. Ze hebben twee zonen. Na het overlijden van haar echtgenoot, hertrouwde ze met Gustaaf Parmentier, een man die de tekenkunst en het schoonschrift buitengewoon beheerste ; hij was ook zanger in het kerkkoor van Nevele. Na het overlijden van de tweede echtgenoot week Valérie uit naar Sint-Martens-Latem. De grote woning werd verkocht aan de firma IJsbeer voor een verkavelingsproject. Deze firma liet de woning slopen. Op die plaats begint nu de gezusters Lovelingstraat.

Wie was nu de vliegenier?

Deze vraag interesseerde mij uitermate. Aanvankelijk dacht ik aan de Franse vliegers Farman en Pegouil, maar dat bleek niet mogelijk te zijn. De eerste vloog te Gent in 1908 en 1910 en de tweede vlieger vloog te Gent in 1913, gedurende de wereldtentoonstelling die daar plaatsgreep. Na heel wat zoekwerk kwam ik op het spoor van de vlieger Daniël Kinet. Deze oefende vanaf het Sint-Denijsplein, hij maakte van daar uit een vlucht tot boven Rijsel en terug. Op de bewuste dag dat Valérie 18 jaar werd kwam hij over Sint-Martens-Leerne, Nevele, Vosselare, Deinze, Petegem, Astene, Deurle en zo terug naar Sint-Denijs-Westrem.

Daniël of Daneel Kinet was geboren te Luik in 1884. Op negentienjarige leeftijd was hij reeds een gekend auto- en motorrenner. Hij nam vlieglessen bij Farman en kreeg op 1 februari 1909 zijn Belgisch vliegbrevet. Het droeg het volgnummer twee, en was het tweede brevet dat in België uitgereikt werd; toen was hij 25 jaar oud. Vanaf het Sint-Denijsplein en later ook vanaf de

Uit de richting van Sint-Denijs kwam Daniël Kinet gevlogen.
Foto genomen tussen herberg
„Het ijzeren Eikje” en „Vincents molen” door Emiel Dossche uit Nevele.
(Foto van mevrouw Adrienne Van Coppnole - Dossche, Nevele -
reproductie van een glasnegatief.)

vlakke zone van Port Arthur te Gent, ondernam hij vluchten. Veel geluk zou de piloot niet zijn beschoren. Op 10 juli 1910 brak in volle vlucht een spankabel van zijn vliegtuig en raakte verstrengeld in de schroefas die blokkeerde. Het vliegtuig stortte neer op de plaats die men toen het Farmanplein noemde te Gent. De gekwetste piloot werd naar een kliniek gebracht waar hij op 16 juli 1910 overleed, hij die als eerste boven Nevele en Vosselare had gevlogen. De Aéro-club des Flandres richtte te zijner ere een monument op dat staat waar hij neerstortte: de Singel aan de haven te Gent waar vroeger het Farmanplein lag.

A. JANSSENS

BRONNEN

- G.A. Nevele, bevolkingsregisters Nevele 1880 - 1890.
- Documentatie museum Rietgaverstede, luchtvaartdocumentatie.
- Bulletin A.E.L.R., 1978, nr. 21, Koninklijk Legermuseum, afdeling luchtvaart.
- La Conquête de l'air, 1 februari 1910 en 1 december 1910.
- Mededeling van het Luchtvaartmuseum, Jubelpark te Brussel.
- Mondelinge mededeling van mevrouw Valérie Dobbels 1988.

SPROKKELINGEN UIT HET KERKARCHIEF VAN VOSSSELARE

Koster Pieter de Mulder (1)

Wat de kerkkoster in het begin van de achttiende eeuw te doen had en wat hij ervoor verdiende, lezen we in de oudste nog bewaard gebleven kerkrekening van Vosselare (2):

- Item (betaelt) an Pieter de Mulder, coster deser prochie, 20 schell. gr. over twee jaeren competerende van het dienen vande wekelijkje misse, t leste verschenen 25en julij 1712.
- Item anden zelven 19 schell. gr. over het jaer competentie verschenen 25en julij 1713.
- Item anden selven over het leveren vande bessems tot het vaeghen vande kercke ende olie vande lijne om de clocke te smouten den tijt van twee jaeren, t leste verschenen 25 julij 1712, de somme van 8 sch. gr.
- Item anden zelven over het vuyjsteken van meijen ten jaere 1712 12 gr.
- Item noch anden zelven over het haelen vande meijen ende vuyjsteken vande selve ten jaere 1713 3 sch. gr.
- Item aenden coster Pieter de Mulder twaelf schell. over het draeghen ende vuyjtteelen van de brieven van Ste Eloij den tijt van 3 jaeren t leste 1714 12 sch. gr.

Deze zes posten samen betreffen dienstprestaties geleverd in de jaren 1711 - 1714. In totaal gaat het om een bedrag van 2 pond 13 schellingen 12 grooten. De eigenlijke „kosterwedde” zelf bedroeg 10 schellingen of een half pond per jaar. De rest betreft terugbetaling van gedane uitgaven (voor bezems en olie) en extraatjes voor bijzondere karweien zoals het rondragen van de (aanplak-) brieven voor de Sint-Elooisbedevaart.

Uilenjacht

Kerkuilen werden blijkbaar beschouwd als schadelijke en/of hinderlijke vogels. Er werd ijverig jacht op gemaakt, omwille van de daarvoor uitgelooftde premie! Ziehier enkele uitgaveposten uit diverse kerkrekeningen:

- Item aen Carel de Dappere over het vuyjsteken vande meijen ende het schieten van eenen huijl ten jare 1712, par quittantie vanden 11en febr. 1713 tot 2 sch. gr.

- Item anden selven over het schieten van noch eenen huijl par quitantie vanden 17en julij 1712, tot 12 gr.
- Item aen Pieter de Bouvere over het schieten van twee huijlen, par quit. vanden 29en julij 1714 tot 2 sch. gr. (3).
- Item aen pieter de Bouvers over het schieten van twee huijlen, par quitantie 2 sch. gr.
- Item aen Pieter de Bouvere over het schieten van eenen huijl op den 27en decembre 1714 par quit. 1 sch. gr.
- Item betaelt an Pr. de Bouvere over het schieten van twee huijlen par quit. 2 sch. gr. (4).
- Item betaelt aen Pieter de Bouvere, Guillaume Bracke, Adriaen de Backer ende Ambrosius de Scheemaecker over het vanghen van drij huijlen inde kercke à 12 gr. ider, tot 3 sch. gr. (5).

Verjagen van honden uit de kerk

Ook dit was blijkbaar een „vaste job”, waarvoor een „jaarwedde” werd betaald, zoals blijkt uit de volgende twee uitgaveposten:

- Item betaelt aen Jan de Dappere over het gaede slaen vande henden aende kerck de somme van 1 pond 4 sch. gr. over de jaeren 1718, 1719, 1720 à 8 sch. gr. tsjaers: 1 £ 4 sch. gr. (6).
- Item betaelt aen Livijne Vermeire, weduwe van wijlent Pieter Braet, over het weiren vande honden uijt de kercke door haeren overleden man ten tijde van 9 maenden per ordonnantie vanden heer pastor van daeten 19en april 1742 de somme van 6 sch. (7).

Liturgisch patrimonium

Enkele uitgaveposten betreffen kosten voor onderhoud of vernieuwing van het kerkelijk liturgisch patrimonium (de kerkrekeningen van de eerste helft der 18e eeuw bevatten geen uitgaven in verband met edelsmeedwerk).

- Item aen Sieur Petrus Geerolfs over het schilderen van een lieve vrouwe beelt par quit. 4 sch. 8 gr. (8).
- Betaelt aenden selven pastor deser prochie (Joannes Wtterschaut) de somme van 2 pond 9 sch. en 8 gr. over de leveringhe van eenen witten damasten cassuyffel, ghecost hebbende tot 7 pond 3 schell. ende 11 grooten, danof het surplus bij hem aende kercke is vereert (= geschonken), par quittance de somme van 2 £ 9 sch. 8 gr. (9).

Bedevaartvaantjes voor Sint-Elooi

Vosselare-kerk heeft een eeuwenoude traditie inzake de Sint-Elooispaardenommegang (10). Een bedevaart impliceert het uitreiken van bedevaartvaantjes, waarvan men er jaarlijks enkele honderden nodig had, zoals blijkt uit de volgende uitgaveposten in de kerkrekeningen (11):

- Item aen Livinus de Clerck (12) over de leveringhe van 1800 vaentiens voor deselve kercke drij ponden ses schell. grooten over de jaeren 1711-1712-1713 & 1714 par vier quittantien, danof deerste draeght de daete vanden 3en julij 1711 ende de leste vanden 3en augustij 1714, dus deselve 3 £ 6 sch. gr. (13).
- Item betaelt aen Livinus de Clercq over leveringhe van 700 vaentjens par quitantie vanden 27en junij 1715 1 £ 3 sch. 4 gr.
- Item an Cornelis Meijer over de leveringhe van 650 vaentjens par quit. vanden 26en junij 1716 tot 1 £ 1 sch. 6 gr.
- Item anden selven (Cornelis Meijer) over leveringhe van 600 vaentjens par quit. vanden 4en julij 1717 tot 1 £ (14).
- Item betaelt aen Cornelis Meijer, drucker tot Ghendt, over het drucken ende leveren van 1200 vaentjens ende 200 plackbrieven van Ste Eloij per vier quittancen, de eerste vanden 20en junij 1719 ende de beste vanden 30en julij 1723, de somme van 3 £ 8 sch. gr. (15).

Voor de periode van 1711 tot 1723 (na afloop van de Spaanse Successieoorlog met de Vrede van Utrecht, 1713, waren dit vreedevolle en voorspoedige jaren onder het pasbegonnen Oostenrijks Bewind!) beschikken we dus over precieze en volledige gegevens wat de oplagecijfers van de bedevaartvaantjes voor Sint-Elooi betreft. We vatten de gegevens uit de zoëven geciteerde uitgaveposten nog even samen:

- 3.7.1711 - 3.8.1714	samen 1800 vaantjes	£ 3. 6. 0 gr.
- quit. 27 juni 1715	700 vaantjes	1. 3. 4 gr.
- quit. 26 juni 1716	650 vaantjes	1. 1. 6 gr.
- quit. 4 juli 1717	600 vaantjes	1. 0. 0 gr.
- 20.6.1719 - 30.7.1723	samen 1200 vaantjes	3. 8. 0 gr.
(vier quitanties)	4950 vaantjes	£ 9. 18.10 gr.

Voor een periode van 12 aaneensluitende jaren werden dus zowat vijfduizend vaantjes gedrukt, of een gemiddelde van ruim vierhonderd per jaar. Het geeft een idee van het aantal bedevaartgangers en het belang van de bedevaart (16).

Men zal ook opgemerkt hebben dat in de rekening over 1719-1723 voor het eerst sprake is van „plackbrieven”. Vermoedelijk gaat het om hetgeen we vermeld vinden in de eerder geciteerde vergoeding voor koster Pieter de Mulder in de jaren 1712 tot 1714: „over het draeghen ende vuytdeelen vande brieven van Ste Eloij”. Ook in de latere kerkrekeningen komt het drukken van „plackbrieven” nog regelmatig terug. Aldus b.v. in de kerkrekening over 1723-1730 (7 verschillende quitanties, dus blijkbaar één per jaar): bij de weduwe Cornelis de Meijer in Gent werd over een periode van zeven jaar (1730-1736) voor een totaal bedrag van 4 pond 15 sch. 6 gr. een (niet nader gespecificeerd) aantal „vaantjes en plackbrieven” besteld (17).

In de rekening, gepresenteerd op 21 jan. 1742, is sprake van „500 vaentjens ende 100 opblackbrieven” (18); in de rekening, voorgelegd op 19 jan. 1758, van „1000 vaentjens en 100 plackbrieven (19); in de rekening van 5 april 1763 van 500 plackbrieven en 1000 vaantjes „tot vuytleveren aende pelgremis inde octave van St.-Eligius binnen deze kercke” (20). Ten slotte nog een oplagecijfer tegen het einde van de eeuw, geput uit de rekening over 1789-1790, voorgelegd op 6 nov. 1792 (21):

- Item betaelt aen Sieur Bernard Poelman, drucker tot Gendt, de somme van 16 pond grooten over het drukken ende leveren van vaentjes van Sinte Eloij, plackbrieven, boeken etc., tsaemen per drij acquiten derselve somme van 16-0-0.

Uit het door Poelman ondertekende betalingsbewijs dat eveneens bewaard is gebleven, vernemen we ook de precieze oplagecijfers:

- Ontfaen van Mijnheer de Laval, pastor van ende tot Vosselaere, de somme van veertig guldens twaelf stuijvers Vlaems courant over het drukken en leveren van tweeduijzend vaentjes van St.-Eloij, tweehonderd plackbrieven ende twee Canons ad Lavabo (22).

Dr. Paul HUYS

Noten

- (1) Pieter de Mulder was koster tot ca. 1717/18. In de rekening van de armendis over 1711-1713, door de dismeester of „heylighheestmeester” Jan Volckaert fs Gillis op 16 aug. voor goedkeuring gepresenteerd, staat een uitgavepost geboekt i.v.m. de uitvaart van koster Pieter de Mulder. Hij werd dus (althans ten dele) op „kosten vanden armen” begraven! (Pastorie Vosselare, Parochiearchief, Rekeningen armendis, 1711-1713, f° 10).
- (2) Pastorie Vosselare, Parochiearchief, Kerkrekening over 1708-1710, voor goedkeuring gepresenteerd op 27 maart 1715, f° 18r° - 19v°. Deze rekening bevat dus ook uitgaven uit de jaren 1711-1714.

- (3) Zelfde rekening 1708-1710, f° 21v°, 22r° en 24r°.
- (4) Kerkrekening over 1711-1713, gepresenteerd op 16 aug. 1718, f° 23r°, 24v° en 25v°.
- (5) Kerkrekening over 1723-1730, gepresenteerd op 5 okt. 1736, f° 25r°/v°.
- (6) Kerkrekening over 1714-1716, gepresenteerd op 25 nov. 1723, f° 23r°/v°.
- (7) Kerkrekening over 1735-1738, gepresenteerd op 3 juni 1745, f° 19r°.
- (8) Kerkrekening over 1711-1713, f° 30r°.
- (9) Kerkrekening over 1714-1716, f° 16r°.
- (10) Zie daarover o.m. Fr. De Potter & Jan Broeckaert, „Geschiedenis van Vosselare” blz. 47-48; Renaat Van der Linden, „Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen” (Ledeberg, Erasmus, 1958), blz. 318-320; Renaat Van der Linden, „Bedevaartvaantjes. Volksdevotie rond 200 heiligen op 1000 vaantjes” (Brugge, Tabor, 1986), blz. 96; Robert Ruys, „Tot heil van mens en dier. Populaire heiligen in het Bisdom Gent” (Gent, Verbond Kringen voor Heemkunde, 1989), blz. 99-100. De daarin geciteerde passus „In 1711 werden niet minder dan 1800 vaantjes uitgereikt” dient dus op grond van de door ons hierboven gepubliceerde kerkrekening als fout beschouwd worden: de 1800 vaantjes moesten immers voor vier jaar dienen! Bij Van der Linden en bij Ruys lezen we: „Virginie Loveling heeft de paardenommegang (van Vosselare) op schilderachtige wijze beschreven in „Volkskunde” van 1894, p. 77-82.”
- (11) Ren. Van der Linden, „Bedevaartvaantjes in Oost-Vlaanderen” (1958), blz. 319, citeert enkele uitgaveposten voor bedevaartvaantjes uit de Vosselaarse kerkrekening van 1639! Deze rekening is in het Vosselaarse parochiearchief momenteel niet meer aanwezig (er is trouwens helemaal géén 17e-eeuws archief meer te vinden). Van der Linden haalde deze informatie uit De Potter-Broeckaert (zie noot 10).
- (12) Livinus de Clercq was een Gentse drukker, die in de periode 1704-1714 werkzaam was in de Veldstraat. Zie daarover: Johan Van de Wiele, „Gentse drukkers tussen 1483 en 1899”, in VIAT-Tijdschrift voor geschiedenis van techniek en industriële cultuur, dl. 25, 1989, jrg. 7, nr. 1, blz. 22.
- (13) Kerkrekening over 1708-1710, f° 19r°/v°.
- (14) Kerkrekening over 1711-1713, f° 19r°.
- (15) Kerkrekening over 1714-1716, f° 18r°. Cornelis Meijer was in Gent als drukker werkzaam in 1705-1735 in de Burgstraat en in de Hoogstraat (in 't Gekroonde Zwaard). Zie Joh. Van de Wiele, op. cit., blz. 22.
- (16) De Sint-Elooisbedevaart met paardenzegening bestaat nu nog altijd (de Sint-Elooisgilde zelf is al vermeld in 1379!). In 1989 waren op de jaarlijkse paardenzegening een 70-tal paarden (waaronder nog zeer weinig boerenpaarden). De meeste „bedevaarders” zijn nu (sport-)ruiters uit Deurle en Latem. Er worden nog altijd vaantjes uitgereikt.
- (17) Kerkrekening over 1723-1730, f° 20r°.

- (18) Kerkrekening over 1731-1734, gepresenteerd op 21 jan. 1742, f° 29r°/v°.
- (19) Kerkrekening over 1751-1753, gepresenteerd op 19 jan. 1758, f° 12v°.
- (20) Kerkrekening over 1757-1759, gepresenteerd op 5 april 1763.
- (21) Kerkrekening over 1789-1790, gepresenteerd op 6 nov. 1792.
- (22) Betalingsbewijzen bij de kerkrekening over 1789-1790 (bundeltje losse stukken).

HANSBEEKSE DICTSELS: DE HANS - BEKE

Karel Van Oosterhout schreef een heemgedicht over de loop van de Grote Beek te Hansbeke, die er wordt voorgesteld als de wispelturige groei van een knaap doorheen de seizoenen.

Gelet op de bestaande bovenlopen wordt algemeen aanvaard dat de oorsprong van de *Hans - beke* in Nevele ligt, terwijl ook de stelling wordt verdedigd dat deze zich integendeel aan de Panneput te Lotenhulle bevindt.

Eens op het grondgebied van Hansbeke vloeit de beek aanvankelijk van zuid naar noord, o.m. langs *de ollemeerschen, den nieuwen thuyn* en *thofgewee* door de wijken Dale, Reibroek, Klinkaart, maakt aan de kerkakker in de nabijheid van het kasteel een haakse bocht in oostelijke richting langs de warande en het kasteelgoed naar Voorde, en stroomt op de grens van Hamme en Merendree in het Vaardeken (Kruiskale) dat uitmondt in het kanaal van Gent naar Brugge (Hoogkale).

Verscheidene (delen van) plaatsnamen langs, en bijzonderheden van de loop van de *Hans-beke* zitten op een speelse of gealludeerde wijze verborgen in de verzen van het heemgedicht.

A.M.

De Hans-beke

*dartele knaap geboren uit buien of benevelingen
of stiekem in de loverbossen van een oud kasteel
neerholland van lage hullen in dubbele watering
die zich vermengen en zwellen tot uw jonge keel*

*gij speelt met de zomer langs 't rijpende roggekoren
en aarzelt en zoekt wanneer of waar het kan
steekt dievelings de grens langs wilgentronken over
en lacht de rapen toe die rood en wit in herfstlicht staan*

*ge voelt u thuis nu langs uw eigen gronden
het zijn de dalen waar gij d'eerste huizen ziet
en waar november met zijn regenstonden
langs zoveel voren voedsel vóór uw voeten giet*

*gij nadert vlug de vierweegse en de laarse bonken
gij snuift 't betuinde stroomke aan uw rechterzij
maar duikt nog vóór de vorst - en onbeschonken -
onder de reibroekwegel naar de lage wei*

*daar rust gij even uit en luistert tussen 't lis der zomen
naar denderend geluid en bliksemsnel gevaar
en waagt u toch de spoorwegtunnel door om verder weg te stromen
de klinkert uit naar 't hoveken waar alles weer bedaart*

*ge voelt u machteloos voor massa's eiken beuken linden
abelen het sprookjeswoud rondom een droomkasteel
waar hij ook waart gij kunt geen toegangspoortje vinden
en vloeit gekerkerd en geslagen er omheen*

*toch weet gij dat de vijver heimlijk en de wallen
van uw watertoevoer drinken langs een diepe sluis
en gij weer moet vermageren en opnieuw versmallen
de kerkdreef onder naar het wenkende warandehuis*

*gij hebt de winter en de vrieslucht achter u gelaten
het glijden van de kindren langs uw oeverriet
gij voelt u veilig neven de vertrouwde strate
als gij nog even achter u kapel en toren ziet*

*een laatste maal nog in het donker duiken
onder asfalt benauwd en bijna ademloos
weer huivren in licht dan wenen voor de struiken
de laatste resten van 't verdwenen rulle bos*

*dan lokt de lieve lente naar de ooster beemden
van lis en bloemen geurend als een paradijs
waar alleen nog komen de armen en ontheemden
de groenen en de kerenden van een mislukte reis*

*in deze hammen groeien de volwassen jaren
april en mei maken u groot en breed
de jeugd kan op uw kale vlakke bootje varen
niemand verhoopt wat gij alleen nu weet*

*waarom kunt gij niet blijven moet het dan zo eindigen
zijt gij zo dwaas dat gij uiteindelijk springt
in 't heetste van uw volle zomer als een blinde
die zelfmoord pleegt in de kanaalbezoedeling*

Karel VAN OOSTERHOUT

NASCHRIFT VAN DE REDACTIE

Dit is het allerlaatste gedicht van Karel Van Oosterhout in ons tijdschrift. De auteur heeft de publicatie ervan niet meer mogen beleven.

Achter de naam Karel Van Oosterhout ging de Hansbeekse priester-dichter Carlos Martens schuil.

Carlos Martens werd te Hansbeke geboren op 26 februari 1917. Hij overleed te Nukerke op 17 april 1990 en werd op dinsdag 24 april 1990 volgens zijn laatste wil in zijn geboortedorp begraven.

Hij werd priester gewijd te Gent op 20 april 1941 en was achtereenvolgens leraar aan het Klein Seminarie te Sint-Niklaas en aan het Sint-Vincentius-college te Eeklo, onderpastoor te Zele en Oudenaarde en pastoor te Hundelgem, Munkzwalm en Elsegem.

Zele betekende voor hem een bloeiperiode in zijn priesterschap en tevens een vruchtbare periode in zijn dichterschap. Tijdens zijn Zeelse jaren verschenen van hem de dichtbundels: „Het houten luik” (1949) en „De groene weiden” (1951). Later schreef hij nog enkele toneelbewerkingen en in 1955 een eigen toneelstuk voor de jeugd „De verzonken klok”. Sindsdien schreef hij vooral gelegenheidsgedichten waarin zijn geboortedorp Hansbeke een belangrijke rol speelt.

Reeds een tweetal jaar geleden bezorgde Carlos Martens ons zijn gedicht „De Hans-beke”. De publicatie was voorzien voor dit nummer, het is een laatste hulde aan Karel Van Oosterhout en een afscheid van zijn geboortedorp. Misschien had Karel Van Oosterhout zijn dood voorgevoeld toen hij in „De Hans-beke” schreef: „ge voelt u thuis nu langs uw eigen gronden...”. Carlos Martens rust nu in zijn geboortegrond Hans-beke.

VERSLAGEN

Zaterdag 20 januari 1990, bezoek aan de tentoonstelling „Bouwkundig erfgoed in het kanton Nevele” te Bellem onder leiding van mevrouw Kathleen Lanclus. Twintig aanwezigen.

Eind 1989 verscheen bij de uitgeverij Brepols te Turnhout, van de hand van Kathleen Lanclus in de reeks *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen* deel 12 n 1 over het kanton Nevele.

Dit boekdeel bevat de inventaris van het bouwkundig erfgoed in het kieskanton Nevele.

Veldwerk vormde de basis van dit onderzoek, aangevuld met archivalisch en bibliografisch onderzoek. Van elk beschreven gebouw werd een foto gemaakt en achteraan in het fotoregister opgenomen.

Maar de tekst zelf is ook verlucht met oude tekeningen, plannen, kaarten waarop de beschreven gebouwen in hun historische context gesitueerd worden.

Het was dus aangewezen dat naast dit boek een tentoonstelling zou opgebouwd worden met het belangrijkste en meest in het oog springend fotografisch en cartografisch materiaal.

Op zaterdag 20 januari leidde K. Lanclus ons door h  r tentoonstelling. We beklemtonen „haar” omdat de auteur als het ware leeft in dit bouwkundig erfgoed en het op die manier weet tot nieuw leven te brengen.

De tentoonstelling omvatte twee duidelijk afgeleide delen: religieuze en burgerlijke architectuur.

Onder de religieuze vallen kerken en kapellen. De burgerlijke architectuur behelst openbare gebouwen (gemeentehuizen, schoolgebouwen, rusthuizen), pastorieën, burgerhuizen en rijhuizen, kastelen, buitenplaatsen en landhuizen, hoeven en tenslotte pre-industrieel en industrieel erfgoed.

Wie de tentoonstelling gemist heeft kunnen we het boek ten stelligste aanraden, het is tegelijkertijd een lees- en kijkboek.

J.L.

Zondag 4 februari 1990, twintigste statutaire vergadering en lezing door de heer Hugo Van de Voorde over „De Franse Revolutie in de Zuidelijke Nederlanden”. Vijftig aanwezigen.

In 1989 was het tweehonderd jaar geleden dat de Franse Revolutie Frankrijk en nadien ook ons land overspoelde. Dit feit werd zowel in Frankrijk als in ons

Twintigste statutaire vergadering te Nevele op 4 februari 1990. Eerst rij v.l.n.r. de nieuwe „Prinsen in de Orde van de Nevelse Huwier“: e.h. J. Van den Heuvel en de heer René Van de Walle. Staande v.l.n.r. J. Van de Castele, Y. De Vos, A. Janssens, J. Luyssaert, A. Bollaert, A. Strobbe.

(Foto R. Van de Walle, Landegem)

land „herdacht” of ”gevierd”. Of men er nu blij om is of niet, de Franse Revolutie heeft onze gewesten grondig dooreengeschied en heeft gevolgen gehad die tot op heden voelbaar zijn. Het hoeft ons dan ook niet te verbazen dat een heel rek publicaties en boeken verschenen zijn over die Franse Revolutie.

Ook bij het Davidsfonds verscheen in 1989 een merkwaardig boek: *Bastille, Boerenkrijg en Tricolore. De Franse Revolutie in de Zuidelijke Nederlanden*. Eén van de auteurs van dit vlot leesbare werk is de heer Hugo Van de Voorde. Hij hield een boeiende en verhelderende lezing over de invloeden van de Franse Revolutie op onze huidige samenleving.

Na de lezing hielden we onze twintigste statutaire vergadering, een unieke gelegenheid om terug te blikken op de evolutie die de heemkundige kring heeft doorgemaakt in de voorbije twintig jaar.

Een gelegenheid ook om een blik te werpen in de toekomst en om aan twee verdienstelijke heemkundigen de Nevelse Huwier uit te reiken.

Voorzitter Jan Luysssaert begon met te zeggen dat het met de heemkundige kring goed gaat.

Bij de start, 20 jaar geleden, lag het accent op veldwerk, wandelingen en lezingen. Het tijdschrift viel in omvang nogal dunnetjes uit, ook de kwaliteit van het drukwerk liet nogal wat te wensen over, maar dat had financiële oorzaken. De inhoud zelf was vanaf het eerste nummer van hoog niveau en dat blijft het streven van de redactie.

Heemkundige wandelingen staan bijna niet meer op ons programma, omdat we gezien hebben hoe wij voor andere niet-heemkundige verenigingen op dit vlak inspirerend hebben gewerkt. Een reden om fier te zijn, want dit betekent dat heemkunde, ook buiten de heemkundige kring, bij brede lagen van de bevolking, in andere vereniging ingang heeft gevonden en aantrekkelijk is.

Ook onze lezingen hebben andere verenigingen in het Nevelse geïnspireerd. Niet-heemkundige verenigingen programmeerden onze succesrijke voordrachten, zoals „De moorden van Beernem” of „Tamboer”.

In onze contacten met het gemeentebestuur van Nevele proberen we heemkundig inspirerend en stimulerend te werken. De samenwerking tussen de heemkundige kring en het gemeentebestuur van Nevele loopt gesmeerd; in 1989 vroeg het gemeentebestuur ons advies o.m. over nieuwe straatnamen en de heemkundige kring vond met zijn vragen over de restauratie van kleine monumenten, bij het gemeentebestuur een luisterend oor.

In 1990 zal de klemtoon vooral liggen op het tijdschrift. Onze financiële toestand is gezond, het aanbod van artikelen groot en daarom werd besloten om het tijdschrift - dat ondertussen in een nieuw kleedje zit - nog beter te verzorgen en het aantal bladzijden dit jaar te verhogen tot een goeie 350.

Na het financieel verslag van penningmeester André Bollaert en het activiteitenverslag door de voorzitter werd de Nevelse Huwier uitgereikt.

Bij het tienjarig bestaan van de heemkundige kring vond het bestuur dat aan

verdienstelijke heemkundigen een tastbare blijk van waardering moest kunnen gegeven worden. Het moest ook iets typisch zijn voor het Land van Nevele.

En toen vertelde A. Janssens dat er in Nevele ooit een soort peren heeft bestaan, met name „huwieren”, die in ons Land van Nevele uitgestorven zijn. Zo werd de „Orde van de Nevelse Huwier” geboren. Wie tot die Orde wordt toegelaten krijgt de ronkende titel „Prins in de Orde van de Nevelse Huwier”. Op het eerste gezicht lijkt dit een beetje ludiek, maar het is eerlijk en goed bedoeld. We drukken met het toekennen van de Nevelse Huwier onze grote waardering uit voor verdienstelijke heemkundigen.

Dit jaar werd de prijs toegekend aan eerwaarde heer Jozef Van den Heuvel (Brugge) en de heer René Van de Walle (Landegem).

Toen eerwaarde heer Jozef Van de Heuvel van ons vernam dat hem de Nevelse Huwier zou worden uitgereikt schreef hij: „Nevele, mijn geboortedorp, is altijd de droom van mijn kinderjaren geweest”.

E.H. Jozef Van den Heuvel is in Nevele geboren uit een familie die - hoewel ze maar één generatie in Nevele heeft gewoond - er diepe sporen heeft nagelaten.

De grootvader van de laureaat, ook Jozef Van den Heuvel, was architect en directeur van de Nevele Tekenschool (*). Als architect heeft hij tientallen kerken in ons werkgebied en ver erbuiten, ontworpen en gebouwd. Als directeur van de tekenschool heeft hij o.m. vele ambachtslui het bouwkundig tekenen bijgebracht en ook op die manier het uitzicht van onze streek mee helpen bepalen.

E.H. Jozef Van den Heuvel is de kleinzoon van de Nevelse architect. Hoewel hij vrij jong met zijn ouders Nevele verliet heeft hij zich altijd met zijn geboortedorp verbonden gevoeld. Zo schreef hij o.m. voor ons tijdschrift enkele artikelen over Dr. Jozef De Meyer uit Merendree, over heiligenverering en over een Brugse Zwartzuster geboren te Nevele.

Wanneer we de publicaties van Jozef Van den Heuvel doorlopen constateren we zijn grote belangstelling voor heiligenverering en volksdevotie.

In Vlaanderen is hij de specialist op het gebied van heiligenbeelden en -afbeeldingen.

Om al deze redenen werd eerwaarde heer Jozef Van den Heuvel „Prins in de Orde van de Nevelse Huwier”.

René Van de Walle - bij ons beter gekend onder zijn initialen W.N. - was jarenlang plaatselijk correspondent voor de krant „Het Volk”.

In 1950 begon hij zijn loopbaan en weldra werkte hij voor „Het Volk”, „Het Nieuws van de Dag” en „De Landwacht”. Vanaf 1964 werkte hij nog uitsluitend voor „Het Volk”. Als correspondent heeft de heer René Van de Walle het hele

De Nevelse Huwier, toegekend aan de heer René Van de Walle op 4 februari 1990
(Foto Gaspard Van de Vyver, Deinze.)

Land van Nevele doorkruist, hij kent er honderden plekjes en wegen en kan honderduit vertellen. De regels die hij over ons gebied heeft neergepend zijn niet te tellen. Zijn fotomateriaal omvat veertig jaar geschiedenis van het Land van Nevele.

Het hoeft niet gezegd te worden wat de teksten en foto's voor ons heemkundigen nu al betekenen.

Zoals wij nu gretig kranten van honderd jaar geleden doorbladeren in de hoop iets meer te kunnen vernemen over het toenmalige dagelijkse leven, zo zullen over vijftig jaar hopelijk heemkundigen ijverig „Het Volk” vanaf 1950 doorbladeren op zoek naar een beeld over het Land van Nevele uit die periode. Ze zullen ontelbare keren de initialen W.N. onder een krantenartikel lezen. Opdat men over vijftig jaar nog zou weten dat achter de initialen W.N. de correspondent René Van de Walle schuilgaat en om de heer Van de Walle te danken en te waarderen voor zijn heemkundig werk in het Land van Nevele, werd hij verheven tot „Prins in de Orde van de Nevelse Huwier”.

Tijdens het statutair gedeelte van de vergadering werden de herkiesbare bestuursleden I. Buysse, A. Janssens, A. Martens, M. Michiels en J. Van de Castele in hun functie bevestigd.

Bij boterhammen met paté en een schuimenden pint bier konden de aanwezigen nog wat nakaarten.

(*) Zie A. JANSSENS en J. LUYSSAERT, *Mensen uit ons heem II. Bouwkundige Joseph Van den Heuvel*, in *Het Land van Nevele*, jg. XX (1989), afl. 4, blz. 287-295.

ACTIVITEITEN 1989

- 4 febr. 1989 19e Statutaire vergadering.
- 4 febr. 1989 Lezing met dia's door W. Puls over: „Brieven aan een soldaat van Napoleon”.
- 19 maart 1989 Lezing met dia's door D. De Reuck over: „Geuzen en Papen”.
- 23 april 1989 Lezing met dia's door J. Janssens en P. Taghon over: „Mei 1940 in het Land van Nevele in beeld”.
- 11 mei 1989 Lezing met dia's door E. de Lelys over „Onze voorouders in de legers van Napoleon”.
- 18 juni 1989 Medewerking aan een info-beurs voor socio-culturele verenigingen te Landegem.
- 30 juni 1989 Uitreiking van de J. Nieuwlandprijs te Hansbeke.
- 30 juni 1989 Uitreiking van de prijs voor geschiedenis „Het Land van Nevele” aan 9 schoolkinderen in het Land van Nevele.
- 8/9 juli 1989 Uitreiking van zelf ontworpen bedevaartvaantjes te Poesele.
- 9/10 sept. 1989 Tentoonstelling „De school van toen” te Poesele.
- 1-5 nov. 1989 Medewerking aan de tentoonstelling „Beroemde Vlamingen in Amerika” te Moorslede.

PUBLICATIES 1989

Tijdschrift:

er verschenen 4 nummers met in totaal 324 blz. tekst.

Extra-uitgave:

A. Martens, Het Klooster en de Zusters Franciscanessen (Crombeen) te Hansbeke, 108 blz., meer dan 50 foto's.

A. Martens, Heemkundige wandeling door Hansbeke, 13 blz.

Zondag 25 maart 1990, lezing te Hansbeke door de heer A. Van Slijcken over „De tragedie van de vondelingen in het Gentse in de 18e en 19e eeuw”. Veertig aanwezigen.

Langs de familienaam *Boomputte* kwam de spreker in de familiekuude terecht en ontdekte vrij vlug dat het om een vondelingennaam ging.

De belangstelling voor vondelingen in het algemeen was gewekt en de heer Van Slijcken ging het probleem grondig onderzoeken. Een groot deel van zijn onderzoek deed hij aan de hand van Gentse bronnen.

In het Ancien Regime was de vondelingenzorg vóór 1600 in handen van de kerk. Na 1600 namen de stedelijke en gemeentelijke magistraten door het oprichten van „Armentafels”, „Disch” en „Tafels van de H. Geest” de zorg over de vondelingen op zich.

Tussen 1750 en 1850 waren vondelingen hoofdzakelijk een stedelijk fenomeen. Plattelandsbewoners met een ongewenst kind trokken naar de anonimiteit van de stad, ook al omdat de steden betere opvangmogelijkheden hadden voor de vondeling.

In de Franse Tijd werden alle „Armentafels” omgevormd tot weldadigheidshuizen. De vondelingen werden „Enfants de la Patrie” of staatseigendom. Door de wet op de vondelingen van 1796 werden ze in godshuizen door zoogmoeders gezoogd en dan zo vlug mogelijk uitbesteed. Bij decreet werd één vondelingenhuis per arrondissement opgericht. De „schuif”, „rol” of „draaipoort” kwam in gebruik. Het principe was in ieder geval dat niet kon gezien worden wie zijn kind te vondeling legde.

In het onafhankelijke België werden nieuwe wetten goedgekeurd die vooral een financieel karakter hadden: de helft moest betaald worden door de gemeente waar het kind gevonden werd, de andere helft door de provincie; bovendien was een onderzoek naar de moeder verboden.

Wanneer we het vondelingenprobleem in ons land vergelijken met andere Westeuropese landen moeten we een onderscheid maken tussen katholieke en protestantse landen. In katholieke landen was te vondeling leggen een middel om abortus te voorkomen en dus geoorloofd. De anonimiteit van de moeder was gewaarborgd. In protestantse landen werd het te vondeling leggen veroordeeld en de moeder werd opgespoord.

De spreker onderzocht dan vooral de situatie in enkele grote steden.

In Gent werden vóór 1793 de kinderen door de „Armenkamer” uitbesteed op het platteland. De pleegouders kregen een vergoeding.

In 1797 werden de burgerlijke godshuizen opgericht. De kinderen werden eerst in het St.-Janshospitaal (Vlasmarkt) opgenomen en daarna uitbesteed op het platteland.

Bij het instellen van de „rol” in 1820 ging het aantal vondelingen snel de hoogte

in. De „rol” was als het ware een uitnodiging om zijn kind te vondeling te leggen. In 1835 stichtte kanunnik Triest de kloosterorde „Kindsheid Jesu” die de zorg voor vondelingen op zich nam.

In 1863 werd de „rol” afgeschaft en het aantal vondelingen daalde.

Bij het aanbieden van een gevonden kind werd een zeer gedetailleerde beschrijving genoteerd om een latere identificatie mogelijk te maken.

Kinderen werden meestal achtergelaten op plaatsen waar korte tijd later zeker iemand voorbij zou komen: kerkportalen, bekende cafés, marktpleinen, enz. Bij het zoeken van een familienaam kon de ambtenaar van de burgerlijke stand zijn fantasie de vrije teugel laten. De individuele toestand van het kind was natuurlijke de eerste inspiratiebron (Vondeling, Onbekent). Ook de vindplaats zelf (Belooke, Portael) gaf aanleiding tot een familienaam. De weersomstandigheden, de naam van de dag, het tijdstip van vinden konden ook inspirerend werken, natuurlijk ook de opvallende lichamelijke kenmerken van het kind.

Het gezin dat een kind wilde opnemen moest van onberispelijk gedrag zijn en onafhankelijk van de openbare onderstand. Toch namen de meeste pleeggezinnen een kind op om een bijkomend inkomen te hebben, zodat meestal de opvoeding van het kind in het gedrang kwam. Vele vondelingen werden knecht of meid en gingen nooit naar school.

Vanaf 1820 krijgen we inlichtingen over de moeders die later hun kind terugvroegen. Tweederde van de moeders waren dienstmeid, naaister of dagloonster tussen 20 en 24 jaar. Slechts 5 % van de moeders kwamen ooit hun kind weer opzoeken, hoewel de meesten hun kind een merkteken meegaven om ze later, in betere tijden, weer te kunnen ophalen. Honderden kenteken zoals gescheurde speelkaarten, heiligenbeeldje worden nu nog bewaard...

J.L.

A. Strobbe

DE SINT-SEBASTIAANGILDE IN
POEKE EN LOTENHULLE

Ons bestuurslid Arnold Strobbe is weer eens in zijn pen geklommen met een boekje over zijn geliefkoosd Lotenhulle.

De ontdekking dat de Nevelse schrijver Cyriel Buysse een tijdlang lid is geweest van de handbooggilde Sint-Sebastiaan te Lotenhulle was voor Arnold Strobbe de aanleiding tot het schrijven van een studie over de St.-Sebastiaangilde in Poeke en Lotenhulle.

Eerst schetst de auteur een algemeen beeld van de Vlaamse schuttersgilden om dan dieper in te gaan op de stichting van de handbooggilde Sint-Sebastiaan in 1851 te Poeke. De ledenlijst van 1851 vermeldt 16 namen van notabelen uit Poeke en omgeving. In het verslagboek van de gilde kon de auteur zich goed informeren over de schietingen en de prijzen.

In 1872 verhuisde de gilde van Poeke naar Lotenhulle, waar Cyriel Buysse lid was. Maar Buysse was niet de enige Nevelaar.

In Lotenhulle was er ondertussen een tweede schuttersgilde actief. Het boek sluit met een verhaal van C. Buysse "Herinnering" waarin hij een beroep deed op herinneringen aan zijn schutterstijd.

Het boek is rijk geïllustreerd, beslaat 46 bladzijden en is uitgegeven door de heemkundige kring „Het Land van Nevele”.

Het wordt verkocht tegen 100 fr. bij de auteur of in het documentatiecentrum van de heemkundige kring „Het Land van Nevele”, Veldestraat 49, 9841 Merendree (elke eerste zondag van de maand van 10.30 tot 12 uur, niet in juli).

Wie het boek met de post wil ontvangen schrijft 130 fr. (100 fr. + 30 fr. verzendingskosten) op rekening 290-7431460-20 van de heemkundige kring "Het Land van Nevele", Beentjesstraat 24, 9850 Nevele, met vermelding „schuttersgilde”.

Voorzitter

Jan LUYSSAERT
Veldestraat 26
9841 NEVELE-Merendree

Ondervoorzitter

Arnold STROBBE
Lokouter 12
9856 AALTER-Lotenhulle

Secretaris en bibliothecaris

Lieven DE RUYCK
Heistestraat 45
9840 NEVELE-Landegem

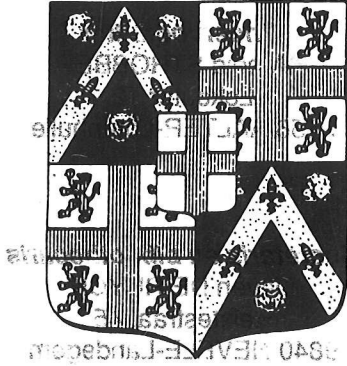
Penningmeester

André BOLLAERT
Beentjesstraat 24
9850 NEVELE-Poesele

Bestuursleden

I. BUYSSE, Knokstraat 12, 9880 Poeke
Y. DE VOS, Kalkhofstraat 7, 9800 Deinze
D. D'HOOGHE, Langemunt 58, 9850 Nevele
D. HEYNSSENS, Bovenstraat 12, 9840 Landegem
A. JANSSENS, A.C. Van der Cruyssenstraat 60, 9850 Nevele
A. MARTENS, Spinnmolenplein 263, 9000 Gent
M. MICHIELS, Langemunt 104, 9850 Vosselare
G. SCHAECK, Vosselarestraat 16, 9840 Landegem
J. VAN DE CASTEELE, Rodenbachstr. 74, 9110 St.-Amandsberg
E. VERSTRAETE, Doornbosstraat 1, 9842 Hansbeke

Voorzitter
 Jan LUYSSAERT
 Velestraat 26
 9841 NEVELE, Landegem
HEEMKUNDIGE KRING

"HET LAND VAN NEVELE"

Penningmeester
 André BOLLAERT
 Breijdestraat 24
 9850 NEVELE-Poessele

Bestuurders
 I. BUYSSE, Kerkstraat 12, 9880 Poesele
 Y. DE VOS, Kerkhofstraat 7, 9800 Driene
 D. D'HOOGHE, Langemunt 56, 9850 Javele
 D. HEYNSSENS, Bovenstraat 12, 9840 Landegem
 A. JANSSENS, A.O. Van der Oudekerkestraat 80, 9810 Driene
 A. MARTENS, Spinnendriehoeve 983, 9000 Geraardsbergen
 M. MICHIELS, Langemunt 144, 9840 Vosselaan
 G. SCHAECK, Vosselaanstraat 18, 9840 Landegem
 J. VAN DE CASTELLE, Rodenochtelaan 74, 9110 Sint-Amandsberg
 E. VERSTRAETE, Doornpost 1, 9945 Habsbeke